

Programma Kansen voor West III

10-09-2021

98% BO versie voor Vrijgave vaststelling in de colleges van de partners

CCI	
Titel in het Engels	Operational Programme ERDF 2021-2027 Western Netherlands
Titel in nationale taal (talen)	Operationeel Programma EFRO 2021-2027 West-Nederland
Versie	
Eerste jaar	2021
Laatste jaar	2027
Subsidiabel vanaf	<i>1 januari 2021</i>
Subsidiabel tot	<i>31 december 2029</i>
Nummer van het besluit van de Commissie	
Datum van het besluit van de Commissie	
Nummer wijzigingsbesluit lidstaat	
Datum inwerkingtreding wijzigingsbesluit lidstaat	
Niet-substantiële overdracht (artikel 19.5)	JA/NEE
Onder het programma vallende NUTS-regio 's	NL23 Flevoland NL230 Flevoland NL31 Utrecht NL310 Utrecht NL32 Noord-Holland NL321 Kop van Noord-Holland NL322 Alkmaar en omgeving NL323 IJmond NL324 Agglomeratie Haarlem NL325 Zaanstreek NL326 Groot-Amsterdam NL327 Het Gooi en Vechtstreek NL33 Zuid-Holland NL332 Agglomeratie Den Haag NL333 Delft en Westland NL337 Agglomeratie Leiden en Bollenstreek NL338 Oost-Zuid-Holland NL339 Groot-Rijnmond NL33A Zuidoost-Zuid-Holland

Betrokken fonds	☒ EFRO
	☐ Cohesiefonds
	☐ ESF+
	☐ EFMZV

1. Programmastrategie: belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

Referentie: Artikel 227, lid 3, onder a), punten i) t/m vii), en artikel 22, lid 3, onder b)

1.A SAMENVATTING VAN DE BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN

Het programma Kansen voor West beslaat het landsdeel West-Nederland, bestaande uit de provincies Noord- en Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht. De economische, sociale en culturele diversiteit van dit landsdeel biedt zowel vele kansen als vele uitdagingen. Met 8,2 miljoen inwoners woont bijna de helft van Nederland binnen deze vier provincies en de vier grootste steden liggen allemaal in dit landsdeel. Het BRP van € 397 miljard euro is ruim de helft van het totale Nederlandse BBP. Het landsdeel heeft een competitief economisch milieu en alle regio's staan in de top van de Regional Competitiveness Index. De regio heeft o.a. zeven universiteiten, vier universitair medische centra, de grootste haven, één van de drukste vliegvelden van Europa en een beroepsbevolking waarin 42% hoogopgeleid is. De land- en tuinbouw uit de Bollenstreek en Westland is wereldberoemd om de hoge productieopbrengst en de productiekwaliteit.

Toch zijn de uitdagingen waar landsdeel West de komende jaren voor komt te staan enorm. Vergrijzing, globalisering en digitalisering zijn enkele van de krachten die een blijvende impact hebben op onze maatschappij. De klimaatcrisis en de coronacrisis hebben daarnaast duidelijk gemaakt dat de herinrichting van onze economie een urgent korte- en langetermijnsvraagstuk is om de kwaliteit van leven op peil te houden en iedereen een veilige, duurzame, gezonde en weerbare toekomst te bieden. Binnen het landsdeel zijn er wel de nodige verschillen. Zo scoren Utrecht en Noord-Holland zeer hoog in de Regional Innovation Scoreboard (Innovation Leader-) en volgt Zuid-Holland slechts met kleine achterstand (Strong Innovator+). Echter geldt dat West-Nederland nog steeds fors achterblijft op twee belangrijke indicatoren t.o.v. het Europees gemiddelde. Dat zijn de private R&D-uitgaven (liggen op 70% vh EU-gemiddelde) en nieuwe producten die op de markt komen (79% vh EU gemiddelde). In dat opzicht is valorisatie van innovaties nog steeds de eerste uitdaging.

Om deze uitdagingen succesvol aan te gaan zal er in West-Nederland op vele vlakken geïnvesteerd moeten worden. In 2050 willen wij een volledig klimaatneutrale en circulaire samenleving. Dit betekent voor bijvoorbeeld het Rotterdamse havengebied alternatieve energiebronnen voor de scheepvaart en industrie, maar ook dat de industrie zelf circulair en CO₂ neutraal moet worden. Dit kan deels gebeuren door productieprocessen te innoveren, maar het betekent ook dat bepaalde bedrijvigheid verdwijnt en andere vormen daarvoor terugkomen. Dit alles vraagt om een nieuwe inrichting van de infrastructuur. Tot slot hebben deze ontwikkelingen effect op de hoeveelheid en het type werk dat beschikbaar is. Huidige werknemers hebben niet altijd de kennis en vaardigheden voor het werk van de toekomst, terwijl de gewenste vaardigheden onvoldoende aanwezig zijn in de arbeidsmarkt. De haven illustreert als microcosmos de uitdagingen waar heel landsdeel West mee te maken krijgt. Overal in de regio moet de transitie gemaakt worden naar een circulaire, duurzame, gezonde economie.

Hiervoor heeft het landsdeel West een Regionale Innovatie Slimme Specialisatie Strategie (RIS3) opgesteld. Deze strategie vormt de basis voor dit operationele programma en is gebaseerd op de regionale economische visies en agenda's die lokale en regionale overheden binnen het landsdeel hebben opgesteld in samenspraak met diverse stakeholders, aangevuld met analyses van de krachten en zwaktes van de regionale economie. De strategie heeft het volgende leidmotief:

West-Nederland voert een missiegedreven innovatiestrategie, gericht op valorisatie en het wegnemen van obstakels voor brede implementatie van innovaties nodig voor de maatschappelijke transities.

Acceptatie door bedrijven en inwoners is van groot belang, evenals de ontwikkeling van skills op de arbeidsmarkt. Kernwoorden zijn circulair, klimaatneutraal, gezond, veilig, digitaal en integraal.

Voortbouwend op de uitdagingen die in de RIS3 zijn geïdentificeerd, gaat het programma Kansen voor West III over investeren in projecten die een bijdrage leveren aan de maatschappelijke en economische transitie. Dit

betreft de transitie naar een klimaatneutrale, gedecarboniseerde en circulaire economie binnen een veilige en gezonde samenleving.

Daarom heeft het programma uit de EFRO-verordening drie beleidsdoelstellingen geselecteerd voor de komende programmaperiode:

1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie.
2. Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer.
5. Europa dicht bij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen.

1.A.i. Sociale, economische en territoriale verschillen

Cohesiebeleid heeft als doelstelling de sociale, economische en territoriale verschillen binnen Europa te verkleinen. Hoewel West-Nederland grotendeels tot de meer ontwikkelde regio's behoort, zijn in de RIS3 op elk van deze dimensies grote uitdagingen geïdentificeerd. Het investeringsvolume in R&D in West-Nederland is met 2% van het BRP (Bruto Regionaal Product) onder het Europees gemiddelde van 2.2%. Dat moet aanzienlijk omhoog om in de Europese top te komen, waar R&D-investeringen gemiddeld 3.7% van het BRP zijn. Dit programma heeft in de vorige twee edities al succesvol bijgedragen aan het verkleinen van deze verschillen en inhalen van de achterstand. Alleen die inzet moet structureel worden bestendigd met deze derde editie.

West heeft zich ingespannen op het vlak van klimaat(innovaties), maar is nog ver verwijderd van een volledig fossielvrije-circulaire en CO₂-vrije situatie. Op alle klimaatonderdelen moeten nog forse stappen gezet. Ook in vergelijking met andere regio's in Europa is er op een aantal onderdelen nog een forse achterstand. Het aandeel hernieuwbare, niet-fossiele energievormen in het totaal is toegenomen, maar de huidige situatie is nog altijd dat West-Nederland achterloopt op het Europees gemiddelde. Eurostat becijferde dat Nederland slecht scoort op duurzame energie. In 2018 kwam 7,4 % van de gebruikte energie uit hernieuwbare bronnen. In 2019 is dit weliswaar gestegen naar 8,6 % van het finale energieverbruik, maar dat is nog altijd 5,4 punten lager dan de 14 % waar Nederland in 2020 aan moet voldoen van Europa. West-Nederland zet wel stappen qua hergebruik van materialen. 13% van de producten was in 2019 gemaakt van hergebruikt materiaal. Wel is dat nog ver verwijderd van de streefcijfers voor 2050, waar ingezet wordt op een circulaire economie waarin 80% van de producten, processen en grondstoffen herbruikbaar is. Hiervoor zijn veel extra investeringen nodig, wat ook geldt voor de doelen gericht op klimaatadaptatie en CO₂-reductie, en daarmee samenhangend het thema water.

Hoewel de inkomensongelijkheid in Nederland relatief klein is, is er wel sprake van een significante vermogensongelijkheid en de lokale verschillen in West zijn groot. Met name in de grote steden is sprake van armoedeconcentratie, wat blijkt uit o.a. de hoge Gini-coëfficiënten¹ op inkomen én vermogen, de hoge concentratie uitkeringsontvangers (WW of bijstand) en het aantal huishoudens met een inkomen onder het bestaansminimum. Ook de demografische ontwikkelingen zullen de komende jaren van grote invloed blijven op het arbeidspotentieel. Hoewel de Randstad een relatief jonge bevolking heeft, gaat de vergrijzing de komende jaren een grote impact hebben op de economie in Nederland. Het aantal werkenden t.o.v. de totale bevolking daalt, de druk op de pensioenfondsen neemt toe en de vraag naar zorg zal verder stijgen.

Flevoland kent als transitiegebied een wat afwijkend beeld in vergelijking met de rest van West-Nederland. Zo kende Flevoland in de eerste helft van 2021 met 4,5% het hoogste werkloosheidspercentage van Nederland (bron CBS). Er is economisch gezien een sterke afhankelijkheid van klein Mkb en er is geen dominante sterke sector buiten de landbouw, maar juist die staat voor een enorme uitdaging als we kijken naar de transitie naar

¹ Gini-coëfficiënt: een statistische maatstaf om de mate van (on)gelijkheid in inkomen of vermogen aan te geven. De coëfficiënt wordt uitgedrukt in een getal tussen 0 en 1, waarbij 0 gelijk staat aan volledige gelijkheid en 1 volledige ongelijkheid.

minder stikstof en meer kringlooplandbouw. Door deze kenmerken kent Flevoland relatief een groot aantal bedrijfsssluitingen en ook juist veel nieuwe bedrijfsvestigingen. Door de conjunctuurgevoeligheid zijn gevolgen van crisissen ook sneller merkbaar. De uitdaging is de economie weerbaarder te krijgen.

In de G4, en vooral in de ontwikkelgebieden, komen problemen zoals werkloosheid, segregatie en armoede samen voor. Er is sprake van een groeiende kenniseconomie, maar daarmee nemen de verschillen in de samenleving toe. Te grote onevenwichtigheden in de stad leiden tot een negatieve spiraal van krimp, het wegtrekken van bedrijven en inwoners en het ontstaan van sociale onrust. Tot slot zijn er ook demografische effecten, die de verschillen vergroten. Verjonging in een beperkt deel van de G4 steden en vergrijzing in de landelijke gebieden van West-Nederland zetten door.

Met de huidige coronacrisis is de verwachting dat deze negatieve spiraal versterkt. Juist in kwetsbare gebieden moeten bedrijven sneller gedwongen sluiten en raken meer mensen zonder baan. Kwetsbaren worden in tijden van crisis het hardst geraakt. Zij hebben de minste buffers en komen langs de zijlijn te staan, waardoor sociaaleconomische onevenwichtigheden aanzienlijk worden versterkt. Dit staat bovendien in relatie met de transitiedoelen. Juist in deze gebieden zal het extra lastig zijn de bewoners mee te krijgen bij die transities en zo nieuwe verschillen en achterstanden te voorkomen.

Daar waar het primaat ligt bij inzet gericht op de transitie naar duurzame energie en een circulair gebied zullen de interventies onder prioritaire as 2 worden gebracht. En daar waar het primaat meer ligt op de transities naar gezonder, digitaal en veiliger zullen de interventies onder prioritaire as 5 worden gebracht.

1.A.ii. Marktfalen, investeringsbehoefte en interventielogica

Het hele programma wordt ingezet voor de transitiedoelen, die vergen een integrale aanpak van innovatie, klimaat en duurzame stedelijke ontwikkeling. Alleen bij een geïntegreerde, elkaar versterkende inzet kunnen de opgaven die bij deze transities horen worden ingevuld. Dus de RIS3 is dan ook de basis voor het volledige programma en niet alleen voor het innovatielukkig. De centrale transitie is die naar een CO₂ vrije, klimaatneutrale, circulaire en emissieloze economie met minder mobiliteit en meer digitaliteit. Daarnaast is er de transitie naar een gezondere levensstijl met minder zieken, minder gezondheidsverschillen en meer zorg in de eigen leefomgeving. Tot slot is er de transitie naar een veiligere samenleving met minder dreiging en criminaliteit. Deze missies kennen doelstellingen voor een veilige, gezonde, klimaatneutrale en circulaire toekomst in 2050 met mijlpalen in 2030. Uiteraard kan niet de gehele transitieopgave vanuit dit programma gefinancierd worden. Er zal gestreefd worden naar complementaire inzet en focus op de valorisatie van innovaties; circulaire en energietransitie en de geïntegreerde aanpak van de ontwikkelgebieden met de bewoners en ondernemers in de G4.

Innovatie

Voor de RIS3 is een uitgebreide analyse gemaakt van de innovatiegraad en het concurrentievermogen van West-Nederland, inclusief een analyse van de samenwerking tussen het bedrijfsleven en kennisinstellingen in de regio en een SWOT-analyse van de regionale economie. Hieruit bleek dat, hoewel het landsdeel een sterke economische basis heeft de economische groei achterblijft in vergelijking met concurrerende regio's, de financieringsmogelijkheden voor innovatie beperkt zijn en het aandeel R&D investeringen t.o.v. het BRP laag is. Bovendien is de veerkracht en daarmee de adaptiviteit van de arbeidsmarkt beperkt en sluiten vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet aan.

Nog altijd kent West-Nederland het probleem van een lage innovatiesnelheid en achterblijvende valorisatie van kennis in nieuwe producten en diensten². Cultuurverschillen, onbekendheid en andere drempels leiden ertoe dat de samenwerking tussen (Mkb-)bedrijven en kennisinstellingen suboptimaal is. Bovendien zijn veel andere instrumenten gericht op valorisatie door spin-offs vanuit kennisinstellingen en minder op valorisatie door het bestaand Mkb. De vraag vanuit het Mkb naar financiering voor valorisatietrajecten blijft onverminderd groot. Dit blijkt onder meer uit ex-ante onderzoeken die Kansen voor West II in de zomer van 2020 liet uitvoeren naar het financieringsgat in landsdeel West, waaruit het marktfalen voor innovatiefinanciering bleek. Hoewel de

² De private uitgaven aan R&D liggen op 70% van het EU-gemiddelden het aantal nieuwe producten op de markt op 79% van het EU-gemiddelde (bron: Regional Innovation Scoreboard).

daarna opgerichte financieringsinstrumenten een positieve bijdrage hebben geleverd aan innovatiefinanciering, toont de tussentijdse evaluatie dat het financieringsgat onverminderd groot is.

De lage R&D intensiteit in West-Nederland heeft een realtie met de "Valley of Death". Innovaties die de valorisatiefase en de proof-of-conceptfase ingaan - omdat de innovaties op bredere schaal getest moeten worden en nieuwe investeringen nodig hebben, worden door de markt (nog) gefinancierd. Ook in de latere opschalingsstadia van productontwikkeling hebben bedrijven nog altijd veel moeite om financiering rond te krijgen. Private equity partijen, banken en zelfs nationale investeringsfondsen zijn erg terughoudend met het verstrekken van financiering zolang de afzetmarkt niet is onderbouwd met langdurige contracten of een partij die optreedt als launching customer. Dit terwijl de meeste steunmiddelen ophouden na de valorisatiefase en de kosten voor de ondernemer juist toenemen. Voor innovatie wordt een mix beoogd van subsidies en financieringsinstrumenten. Voor de hogere Technology Readiness Levels geldt dat vaak sprake is van een "2nd Valley of Death". Daar waar de private investeerders voorheen "eerder instapten" is dat nu structureel later in het traject. Met name voor innovaties in de life sciences en in de circulaire chemie, twee belangrijke smart specialisations voor West-Nederland, geldt dat het traject tot marktintroductie lang is vanwege langere en meer test- en-validatie trajecten vanwege hogere eisen om producten gezond en veilig te kunnen vermarkten. Dit geeft een verschuiving, waarbij langer subsidies nodig zijn, maar zeker ook daar waar businesscases helder worden financieringsinstrumenten in latere fases dichterbij de markt een effectiever instrument vormen. Beide instrumenten zullen daarom naar verwachting ongeveer in gelijke verhouding met de vorige programmaperiode nodig zijn.

Al deze factoren leiden ertoe dat innovatie achterblijft op het innovatiepotentieel van de regio. Belangrijke marktimperfections zijn:

1. de uitgaven aan R&D die, ondermeer vanwege de valley of death, achterblijven;
2. het beperkte aandeel van vernieuwde/nieuwe producten in het BRP;
3. bedrijfsinterne obstakels die de implementatie van innovaties belemmeren;
4. Een capaciteitsgebrek op de arbeidsmarkt en een tekortschietende adaptiviteit van de beroepsbevolking;
5. soms ontoereikende wet- en regelgeving en een te trage aanpassing daarvan, wat belemmerend kan werken voor de implementatie van innovaties;
6. ontbrekend draagvlak voor de brede toepassing van innovaties binnen de sector, bij de eindgebruiker of in de samenleving.

De RIS3 heeft bovengenoemde obstakels geïdentificeerd die de implementatie van innovaties vertragen of belemmeren: Technologische ontwikkelingen vragen nieuwe skills van de beroepsbevolking. Werknemers moeten in staat zijn snel nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken, en opleidingen moeten zich in hoog tempo aanpassen aan de nieuwste ontwikkelingen, Vooral de snelle digitalisering vereist ook van werkenden life long learning. Bij de aanpak van de Human Capital-obstakels zal niet kunnen volstaan worden met anders opgeleide schoolverlaters, maar zal ook re- en upskilling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en kwetsbare werkenden pure noodzaak zijn om te komen tot de grote maatschappelijke transitie naar een CO₂ neutrale en volledige circulaire samenleving met voldoende gezond voedsel en water en veiligheid.

Naast de noodzaak van voortdurende aanpassing van nieuwe (digitale) vaardigheden voor werkenden is er ook te weinig nieuw arbeidspotentieel dat afgestudeerd is met een technische betakwalificatie (in Nederland nog 9% onder het EU gemiddelde). Dit rechtvaardigt continuering van de met de, in vorige programma ingezette, interventies om dit aandeel te verhogen. Technische vaardigheden en gekwalificeerd personeel zijn van cruciaal belang voor het innovatievermogen van de Nederlandse economie en de productiviteitsgroei. Daarvoor moet meer worden geïnvesteerd in opleiding, moeten flexibele mogelijkheden tot bij- en omscholing voor iedereen worden bevorderd, moet loopbaanverandering gemakkelijker worden en moeten beroepsmobiliteit en een leven lang leren worden bevorderd. Om het innovatievermogen van de samenleving te verbeteren, zijn ook investeringen nodig om het onderwijs op het gebied van wetenschap, technologie, engineering en wiskunde te ondersteunen en jongeren te verleiden te kiezen voor deze richtingen.

Behalve ontbrekende skills bij het personeel kan ook de bedrijfsvoering een obstakel zijn voor de succesvolle implementatie. Om nieuwe technologieën ingebed te krijgen in de reguliere werkprocessen moeten

vaak de bedrijfsvoering anders ingericht. Hiervoor wordt niet altijd tijd of geld vrijgemaakt, of de benodigde kennis ontbreekt. Te vaak heeft dit tot gevolg dat innovaties ongebruikt blijven. Ook is er de vraag hoe het 'volgend Mkb' beter betrokken kan worden bij de implementatie van innovaties. Het Mkb speelt een belangrijke rol in het toepassen en gebruik van innovaties, maar veel Mkb'ers zijn terughoudend bij het implementeren van nieuwe technologieën in hun bedrijfsprocessen. Vraagstukken omtrent bedrijfsvoering zijn ook bij de ontwikkelaar te vinden. Ontwikkelaars hebben zelf lang niet altijd de capaciteit om zelfstandig hun product op grote schaal te produceren of het lukt ze niet zelfstandig om een producent te vinden die deze capaciteit wel heeft. Maar het is ook mogelijk dat de ontwikkelaar niet de ambitie heeft om een bedrijf op te zetten voor de productie en verkoop van de innovatie of deze ontbeert de kennis om zelfstandig een bedrijf op te richten en heeft hierbij ondersteuning nodig.

Naast vraagstukken omtrent bedrijfsvoering en skillontwikkeling kunnen wet- en regelgeving en het ontbreken van draagvlak belangrijke externe obstakels zijn. Wettelijke eisen kunnen het op de markt brengen van nieuwe producten of processen flink vertragen, maar wanneer een product op de markt gebracht is, moet men ook bereid zijn de innovatie aan te schaffen of te implementen. Wanneer het gaat om een gebrek aan draagvlak is er vaak sprake van (een combinatie van) problemen op het gebied van kennis, houding, gedrag en betaalbaarheid. Vaak is onbekend welke innovaties er beschikbaar zijn, wat de voordelen van een nieuwe innovatie zijn, men is gewend aan een bepaalde gang van zaken die met de innovatie mogelijk verandert, of de initiële kosten van de innovatie zijn hoger dan van de niet-innovatieve alternatieven, zoals bij zonnecellen.

Deze obstakels hebben een remmend effect op de implementatie van innovaties en kunnen ertoe leiden dat innovaties pas na verloop van tijd of zelfs nooit succesvol de markt halen, terwijl de technische en de economische haalbaarheid reeds is aangetoond. Door deze obstakels vroegtijdig in kaart te brengen en projecten te ondersteunen bij het aandragen van oplossingen (zeker in het geval van skills en bedrijfsvoering) kan de implementatie van innovaties versneld worden.

Klimaat

Marktfalen zien we ook bij de financiering van projecten gericht op de grote transitie-uitdagingen en de analyse die we hierboven voor innovatie gaven geldt onverkort voor de klimaatdoelen op alle genoemde onderdelen. De kosten van de overgang naar een duurzame, circulaire economie liggen hoog, terwijl de investering niet altijd terugverdiend wordt. Zo berekende het PBL dat woningbezitters de investeringen die nodig zijn om hun woning energieneutraal te maken niet zullen terugverdienen door lagere maandlasten. De benodigde investeringen in infrastructuur zijn vaak dusdanig hoog dat private partijen deze niet kunnen of willen dragen en ook hier geldt het risico dat de investering uiteindelijk niet rendabel wordt, wat private partijen nog terughoudender maakt. Tot slot zijn de kosten van innovatieve oplossingen vaak hoger dan van conventionele oplossingen, waardoor de markt geneigd is om toch voor de conventionele oplossingen te kiezen. Dit noodzaakt tot stimulering van circulaire business-modellen middels dit programma, want het gebeurt niet van zelf. Eco-design van nieuwe of aan te passen productieprocessen moeten worden ondersteund. Door voldoende incentives om circulair en duurzaam te gaan ontwerpen en denken kan een gedragsverandering in de economie worden gestimuleerd.

Een belangrijk obstakel bij projecten die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen is de onrendabele top. Deze maakt projecten onaantrekkelijk voor private investeerders en zorgt ervoor dat investeringen uitblijven en belangrijke projecten niet tot uitvoering komen. Een ander obstakel is dat vaak geen productie locatie kan worden gerealiseerd binnen de stikstofnormen qua bouw. De stikstof uitdaging zal meegenomen moeten worden bij de projecten, denk aan bijvoorbeeld compenserende maatregelen.

Voor de inzet op klimaat wordt een vergelijkbaar instrumentarium verwacht aan de vorige periode. Voor investeringen waar opbrengsten tegenover staan of kostenbesparingen wordt bij voorkeur gewerkt met financieringsinstrumenten en voor andere type investeringen met subsidies.

In het Klimaatakkoord, nader vertaald in 30 Regionale Energiestrategieën, is een doelstelling opgenomen om in 2030 35 Twh duurzame energie op te wekken. De totale investeringsbehoefte is 100 miljard euro. Dit programma levert een bescheiden bijdrage. Voor het Nationaal Innovatieprogramma is de komende jaren ca. 120 miljoen per jaar beschikbaar vanuit het rijk. Dit zal gematcht worden vanuit de regio met ondermeer de beschikbare EFRO-middelen, hetgeen is afgesproken in het KIA-KIC convenant (11-11-2019).

Duurzame Stedelijke ontwikkeling

Naast marktfalen zit er ook een andere aspect aan de transities. In achterstandsgebieden van de G4 - geselecteerd voor de GTI's - is de duurzaamheidsopgave het grootst, maar ontbreken de middelen voor de noodzakelijke investeringen. In deze gebieden wonen en werken bijna uitsluitend kwetsbare groepen, waaronder een hoog aandeel met een migratieachtergrond. De inclusie-opgaven is groot in deze gebieden. Zelfs wanneer de bewoners welwillend zijn om mee te werken, hebben zij het geld niet om te investeren in het verduurzamen van hun woningen. Bovendien worden juist de mensen in deze gebieden vaak onevenredig hard geraakt door zowel de kosten die de transities met zich meebrengen als de verschuivingen die op de arbeidsmarkt plaatsvinden als gevolg van de transities. Daarom zal in draagvlak en innovatieve haalbare concepten geïnvesteerd moeten worden om deze gebieden voldoende te kunnen laten volgen in de transities. De keuze van de gebieden is bepaald aan de hand van sociaal-economische kengetallen als het BNP in deze gebieden, de werkloosheid en de brede welvaartsindicator .

In diezelfde GTI-gebieden staan de meeste mensen aan de zijlijn van de arbeidsmarkt en hebben de jongeren vaak het minste perspectief. Juist die groep is echter nodig om in de nabije toekomst de vacatures die ontstaan door de transitie op te vullen. Er is namelijk in die gebieden wel veel arbeidspotentieel. De transities in de arbeidsmarkt van de toekomst zorgen ervoor dat het steeds belangrijker wordt dat mensen weten waar de nieuwe banen ontstaan en welke vaardigheden er nodig zijn. Doordat de transities in werk nog niet samen komen met het aanbod van werknemers, ontstaat er een mismatch op de arbeidsmarkt. Door actieve samenwerking met de arbeidsmarktregio's en het ESF wordt dit gemonitord. Het is van belang dat iedereen mee kan doen, ook mensen die al langere tijd aan de kant staan. Werkgevers hebben in de afgelopen jaren laten zien dat zij graag meewerken aan het toegankelijk maken van de arbeidsmarkt. Dat gebeurt met initiatieven, waarin werklozen, zij-instromers of mensen uit krimpsectoren worden bij- of omschoold. De huidige ontwikkelingen als gevolg van COVID-19 hebben een extra ingrijpend effect op de arbeidsmarkt, waarbij sprake is van cross-sectorale mobiliteit. Een hoger segment van de arbeidsmarkt wordt hierdoor eveneens geraakt, waardoor er voor een grotere groep mensen geen werk is. Ook hier zijn de effecten het grootst in de GTI-gebieden, waar relatief veel mensen in o.a. horeca werken. Tegelijkertijd zorgt COVID-19 voor nieuwe ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, waardoor er weer nieuwe banen ontstaan.

De gebiedsafbakening voor deze interventie wordt gevormd door de GTI-gebieden in de G4. Met Kansen voor West III en de GTI's kunnen bedrijven, overheden en het onderwijs ondersteund worden om te investeren in een stevige structuur en randvoorwaarden om de mismatch te verkleinen. Dit sluit ook aan op de Urban Agenda met name de actielijn Jobs and Skills.

Voor deze prioriteit gaat het primair om investeringen waar geen opbrengsten of kostenbesparingen direct aan gerelateerd kunnen worden en zal dus met name in de vorm van subsidies worden verstrekt. Uitzondering vormt wellicht het financieringsinstrument voor sociale ondernemers.

1.A.iii. Aanbevelingen en Aansluiting Europees Beleid en complementariteit andere steunvormen

In de bijlage D van het Landenrapport Nederland 2019 heeft de EC haar voorlopige standpunten over prioritaire investeringsgebieden en randvoorwaarden voor de uitvoering van het cohesiebeleid in de komende programmaperiode bekend gemaakt. De prioritaire investeringsgebieden die de Commissie voor Nederland heeft geïdentificeerd behoren tot de beleidsdoelstellingen 1, 4 en 5 (een slimmer Europa; een socialer Europa; Europa dichterbij de burgers). In dit operationeel programma wordt hierop aangesloten.

Europa heeft duidelijk de wens uitgesproken dat programma's binnen het cohesiebeleid ook prioriteit moeten geven aan beleidsdoelstelling twee, een groener, koolstofarm Europa. Hier komt bij dat de Europese Commissie op 11 december 2019 haar Green Deal gepresenteerd heeft, waarin de Commissie een routekaart uitgestippeld heeft met een hele reeks aan maatregelen gericht op het efficiënter gebruiken van hulpbronnen door over te schakelen op een schone, circulaire economie, de biodiversiteit te herstellen en vervuiling terug te dringen. Ook hierop sluit het programma aan.

Innovatie

Voor innovatie identificeert de EC vijf onderdelen waarin Nederland kan investeren om innovatie te stimuleren:

- het ontwikkelen en gebruiken van het innovatie-ecosysteem en het stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen het bedrijfsleven en onderzoekscentra om bedrijven, in het bijzonder het midden- en klein bedrijf, meer te laten investeren in onderzoek en innovatie;
- het stimuleren van interregionale samenwerking in nieuwe waardeketens, ook met andere lidstaten;
- het versterken van investeringen in het ontwikkelen van nieuwe processen, producten en diensten;
- het ondersteunen van de uitbouw van campussen en living labs, met deelname van het midden- en klein bedrijf;
- het aanpakken van de uitdagingen op het gebied van vaardigheden voor slimme specialisatie en het innovatievermogen van het midden- en klein bedrijf, die op geïntegreerde wijze samenhangen met de voornoemde investeringsbehoeften.

Investeringsgerelateerd economisch beleid focust zich op onderzoek en ontwikkeling, met name in de particuliere sector, op hernieuwbare energie, energie-efficiëntie en strategieën ter vermindering van broeikasgasemissies en op het aanpakken van knelpunten in het vervoer.

Klimaat

Europa moet het eerste klimaatneutrale continent worden. De Europese Green Deal staat voor een nieuwe groeistrategie met ambitieuze doelstellingen voor de economische zone. In 2050 heeft de EU een economie zonder netto-uitstoot aan broeikasgassen, die gebruik maakt van betaalbare, veilige en schone energiebronnen, waarin gebruik gemaakt wordt van duurzame en slimme mobiliteitsoplossingen, en waar schone en circulaire productieprocessen de basis vormen voor het bedrijfsleven. Deze deal bestrijkt alle sectoren van de economie, met name vervoer, energie, industrie, landbouw en gebouwen, maar ook bijvoorbeeld de ICT. Om de doelstellingen te halen, zijn grote investeringen nodig. Jaarlijks zal er naar schatting 260 miljard euro extra geïnvesteerd moeten worden door Europa, Rijk, regio en privaat. Een essentieel onderdeel van de aanpak is het Just Transition Mechanism met als belangrijk onderdeel het Just Transition Fund (JTF). Europa stelt hiermee middelen beschikbaar aan de lidstaten om met name de transitie van gebieden met industrie die sterk afhankelijk is van fossiele brandstoffen extra te ondersteunen. Synergie kan mogelijk worden bereikt door complementaire inzet aan het JTF. Immers de inzet voor een circulaire op duurzame gebaseerde transformatie van de industrie vergt conditionale investeringen in ondermeer innovatie en uitrol van nieuwe concepten.

Op 11 maart 2020 is het nieuwe EU-actieplan voor de circulaire economie gepubliceerd. Het actieplan vormt de kern van de Europese Green Deal. In het plan zijn acties aangekondigd die de circulaire economie ondersteunen in elke stap van de waardeketen, van productie tot consumptie, reparatie en herproductie, afvalbeheer en secundaire grondstoffen die weer in de economie worden teruggebracht. Het plan is gericht op wetgevende maatregelen en initiatieven die op EU-niveau toegevoegde waarde opleveren. Omdat een groot deel van de totale broeikasgasemissies in de EU veroorzaakt worden door winning en verwerking van grondstoffen en materialen, is het niet mogelijk de klimaatdoelen te halen zonder een overgang naar een volledig circulaire economie. Hier is duidelijk dat we met een combinatie van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen; energie-efficiency en de omslag naar een circulaire economie inclusief het hergebruik van opgeslagen CO₂, de beoogde doelstellingen moeten bewerkstelligen. Omdat de noodzaak van deze omslag in Nederland breed erkend wordt, hebben het Rijk, maatschappelijke partners en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven in 2019 het Nationaal Klimaatakkoord getekend. Hierin zijn aan vijf sectortafels afspraken gemaakt over concrete klimaatdoelstellingen en hun bijdrage aan het behalen hiervan: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Industrie, Landbouw en landgebruik, Elektriciteit. Tevens zijn er afspraken gemaakt over crosssectorale thema's, zoals de Integrale kennis- en innovatieagenda, Arbeidsmarkt en scholing en Financiering door de markt. Alle afspraken moeten gezamenlijk leiden tot een reductie van de nationale broeikasgasuitstoot met 49% in 2030.

Het OP sluit aan bij actuele uitdagingen in Nederland, waar stikstof één van de grotere van is. Onder prioriteit 1 en prioriteit 2 is er ruimte voor innovatieve projecten die een bijdrage leveren aan vermindering van de stikstofdepositie. Bijvoorbeeld verduurzamingsinitiatieven in de mobiliteitssector (bijvoorbeeld scheepvaart

zoals walstroom). Dit is relevant, omdat dergelijke initiatieven voor vermindering van relevante uitstoot zorgen, maar ook projecten ter stimulering van elektrisch vervoer) of verduurzaming van de industrie (waarbij de nadruk ligt op vermindering van uitstoot van stikstof). Op deze manier zit de aandacht voor clean air ook in het programma verwerkt; inzetten op innovatie en klimaat en bijdragen aan de stikstofuitdaging.

Duuzame Stedelijke Ontwikkeling:

Voor de inzet op duurzame stedelijke ontwikkeling sluiten we aan op de landenspecifieke aanbeveling uit annex D van 2019 en zetten in op:

- Het op geïntegreerde wijze ondersteunen van het herstel van achtergestelde stadswijken, inclusief die belangrijke integratie-uitdagingen voor hun bewoners met migratieachtergrond;
- het bevorderen van bedrijfsincubatoren en investeringssteun voor micro-ondernemingen en het creëren van bedrijven of banen en sociale innovatie;
- door het ondersteunen van de modernisering van uitrusting en infrastructuur om mensen om- of bij te scholen als garantie voor een leven lang leren, voor inzetbaarheid en het aanpassen aan veranderingen op de arbeidsmarkt en hen te integreren op de arbeidsmarkt,
- en door de complexe en onderling verweven behoeften van mensen aan te pakken, met name op het gebied van vaardigheden en werk. het versterken van investeringen door steden in onderzoek en innovatie, in samenwerking met alle stakeholders,

Daarnaast zetten we in op het bevorderen van sociale innovatie en demonstratie- of proefprojecten ter ondersteuning van de koolstofarme agenda en de transitie naar een circulaire economie. Daarbij kan, indien sprake is van netwerken met toegevoegde waarde, ook worden voortgebouwd op internationale samenwerkingsverbanden die bijvoorbeeld voortkomen uit het URBACT-programma. De uitdaging om deze groepen te integreren in de arbeidsmarkt zijn ook sterk verbonden met de eisen die op een veranderend arbeidsmarkt gesteld worden aan potentiële werknemers. Daarom wordt aanbevolen om te investeren in het promoten van een leven lang leren, flexibele mogelijkheden voor upskilling en reskilling met het oog op met name digitale vaardigheden, en het faciliteren van professionele mobiliteit en carrièreswitches. Meer dan ooit is snelle re-en upskilling van werkenden de meest essentiële succesfactor om zowel de transitiedoelen te kunnen halen alsmede de gevolgen van de COVID-19 pandemie het hoofd te kunnen bieden.

Positie EFRO-programma t.o.v. andere fondsen en kansen voor synergie

Het EFRO-programma neemt een eigen positie in ten opzichte van andere Europese en nationale programma's. Die positie bestaat uit de combinatie van de volgende kenmerken:

- Het programma is volledig geënt op de kracht van West-Nederland, dat regionale economische impact en versterking van het regionale innovatie-ecosysteem beoogt. Veel andere fondsen kennen een bredere geografische scope (bv. de Interreg-fondsen) of beslaan zelfs heel Europa of Nederland. Binnen West-Nederland werken de provincies op economisch vlak wel samen, maar is er geen ander innovatiefonds of -beleid op West-Nederlandse schaal.
- Innovatiebevordering gericht op economische én maatschappelijke impact binnen de transities. Veel fondsen hebben één specifieke thematische focus (denk aan LIFE+ voor milieu en klimaat, Digital Europe voor digitalisering, of Connecting Europe Facility voor infrastructuur/verbindingen) en zijn niet direct op economische impact gericht.
- Mkb als belangrijkste doelgroep en kansen voor het maatschappelijk middenveld. Voor veel programma's is het Mkb ook de belangrijkste doelgroep (bv. de MIT-regeling), maar voor het maatschappelijk

middenveld (NGO's, burgercoöperatieën, stichtingen, (zorg)instellingen, etc.) zijn er vaak minder opties, terwijl deze groep voor het vergroten van maatschappelijk draagvlak wel van belang is.

- Ruimte voor complexe partnerschappen met Mkb'ers en kennisinstellingen.
- Het EFRO-programma sluit, zoals in de RIS3 aangegeven, aan op andere instrumenten uit de innovatieketen, zoals Horizon Europe, de landelijke NWO-subsidies en de MIT-subsidies en kan een voorportaal zijn voor fondsen voor verdere opschaling.

West-Nederland streeft naar maximale synergie tussen het EFRO en de andere Europese en nationale fondsen, en werkt hier ook samen met de andere drie landsdelen en het Rijk aan. Het gaat dan om:

- Inhoudelijke synergie tussen de Nederlandse EFRO-fondsen (bv. door gezamenlijk optrekken in de programmering, uniforme werkwijze voor wat betreft beoordeling en werkwijze), kennisuitwisseling, communicatie, etc.
- Synergie met ander innovatiebeleid op regionaal, landelijk en EU-niveau (o.a. door afstemming met het Rijk over de uitvoering van de KIA's-KIC's, de MIT, andere EZK-instrumenten, en door regionale afstemming met c.q. aansluiting op provinciaal en lokaal innovatie- en klimaatbeleid).
- Ook op Europees niveau is in de voorbereiding van het programma de samenwerking, synergie en complementariteit gezocht met relevante fondsen en programma's, zoals ESF+, JTF en Interreg, en deze afstemming blijft ook bij de uitvoering van het EFRO-programma ontstaan.

In de regio West-Nederland is de transformatie van de tuinbouwsector en het komen tot kringlooplandbouw een belangrijke uitdaging en net als in de programmaperiode 2014-2020 kan er complementair aan het Nationaal Strategisch Plan voor ELFPO worden geïnvesteerd. Digitale duurzame klimaatonafhankelijke teelt in de tuinbouw en kringlooplandbouw waren en blijven belangrijke specialisaties in West-Nederland.

Synergie met het RRF zal moeten worden bereikt met name in relatie tot het Nationale Klimaat Plan en de decarbonisering van de industrie. Aanpassingsinvesteringen voor bedrijven en innovaties zullen hun basis vinden in Kansen voor West III, maar voor de echte grote investeringen is er de Renovation Wave en grootschalige waterstof infrastructuur zal dit complementair via het RRF moeten.

De inzet voor de duurzame stedelijke ontwikkeling past binnen de 17 VN sustainable development doelen en richt zich met name op 7 (affordable and clean energy) en 11 (sustainable cities and communities). De managementautoriteit stimuleert strategische inzet van aanbestedingen en stimuleert indieners om kwalitatieve lifecycle cost-indicatoren op te nemen in aanbestedingen en waar relevant daarin ook duurzaamheid, sociale aspecten en innovatie aan te moedigen.

1.A.iv. Administratieve en governance uitdagingen en vereenvoudiging

Al langere tijd is het terugdringen van administratieve lasten voor begunstigden als het gaat om verantwoording van de verkregen middelen een belangrijk doel. De afgelopen 10 jaar zijn daar steeds stappen ingezet met name gericht op standaardisering en vereenvoudiging. Voor de periode 2021-2027 willen we nog meer gebruik maken van standaard kostenopties en vereenvoudigingen in de verantwoording, zoals door de verordeningen mogelijk gemaakt. De belangrijkste extra vereenvoudiging die de vier managementautoriteiten in Nederland willen doorvoeren is een vast tarief voor loonkosten van bedrijven³. Een ruimer gebruik van de flat rates van 20% en 40% en de werkgeversverklaring moeten daarnaast voor vereenvoudiging zorgen. De, in de annex voor SCO's toegevoegde, SCO's zijn op het bovenstaande gebaseerd. Daarnaast is een aparte SCO toegevoegd voor kleine kosten derden.

Belangrijk is dat er meer afstemming wordt gezocht met, zowel de partners en gebieden binnen West, ondermeer door openstellingen gezamenlijk te doen, maar ook door een programmatische afstemming met andere programma's van andere landsdelen en andere nationale en regionale programma's wordt gestreefd naar synergie.

³ Zie de appendix 1

Tot slot is van belang dat ook voor de uitvoering van het programma, net als bij de RIS3, stakeholders aan boord blijven voor afstemming over onder andere de jaarprogrammering en andere uitvoeringsaspecten.

De belangrijkste lessen die we geleerd hebben uit de ITI's en de CLLD's in de vorige periode nemen we mee bij het gebruik van deze instrumenten in de periode 2021-2027. Voor de ITI's gaat het daarbij om het multi-fund gebruik. Dit werkt minder goed als de fondsen niet naar 1 fonds/kader zijn overgeheveld, omdat je dan problemen houdt met verschillen in regelgeving en delivery mechanisme. Daarom zal er geen multi-fund inzet plaatsvinden. Voor de CLLD gold dat het afrekenen op uren en facturen tot veel rompslop, extra kosten en risico's leidt, waardoor we dus gaan kijken naar lump-sum afrekeningen of finance not related to costs.

1.A.v. Geleerde Lessen

Omdat het huidige programma als succesvol wordt ervaren, zal Kansen voor West III voor het grootste deel op dezelfde voet doorgaan, maar uiteraard zijn er uit de diverse evaluaties verbetermogelijkheden naar voren gekomen. Een positief punt is zeker de projectbeoordeling door de deskundigencommissie, alleen in de methodiek en samenstelling zijn er verbeteropties. Aandachtspunt zijn de doorlooptijden voor betaling van middelen en beschikken van subsidies. Een aantal procesverbeteringen zijn hier noodzakelijk naast de genoemde vereenvoudiging. Inhoudelijk is met Kansen voor West II effectief en succesvol geïnvesteerd in projecten die doorgaans het verschil maken voor een sector of cross-over van sectoren. Het aantal bedrijven en kennisinstellingen dat is gaan samenwerken in fieldlabs, gezamenlijke innovatietrajecten en op andere manieren heeft de verwachting ver overtroffen en de innovatiestructuur verder versterkt. Ook de regionale Financieringsinstrumenten hebben daartoe een forse bijdrage geleverd. Borging hiervan is ook voor 2021-2027 belangrijk.

In de vorige programmaperiode zijn 5 evaluaties uitgevoerd. Naast bevestigingen van een goede aanpak en effectiviteit is een geleerde les uit de prioriteit 2 "low carbon" dat de calls te weinig focus hadden, waardoor niet duidelijk was wat voor type projecten wenselijk waren, met als gevolg te weinig en te ongelijksortige voorstellen. Gerichtere calls in een later stadium waren beduidend succesvoller. De evaluatie van de ITI leverde vooral de les op met geïntegreerde middelen ook met een geïntegreerde en eenduidige "delivery" te werken om effectiviteit te vergroten. De evaluatie voor de uitvoering gaf een positief effect van de samenwerking, met een verbeteroptie voor de ICT-functionaliteiten. Die zijn opgepakt voor de nieuwe periode.

De financiering van de ITI's met ESF is niet gecontinueerd in deze programmaperiode. Belangrijkste reden is dat men ESF nu overall afgestemd op de situatie in de regio wil inzetten en dus in feite de ITI-aanpakken nu generiek gelden voor het ESF. Daarnaast leverde de governance verschillen tussen ESF en EFRO te veel belemmeringen op om ESF en EFRO gelijktijdig complementair in te zetten in een project.

Voor de doelstelling "Investeren in werkgelegenheid en groei":

Tabel 1		
Beleidsdoelstelling	Specifieke doelstelling	Motivering (samenvatting)
1. Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën	<i>i: Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • De uitgaven voor innovatie (R&D) blijven nog steeds achter bij de doelstellingen en de concurrerende economieën. • De landenspecifieke aanbevelingen geven de noodzaak aan verder te investeren in innovatie en het vergroten van innovatievermogen (bij met name het Mkb). • De RIS 3 van West-Nederland geeft aan dat valorisatie en het wegnemen van obstakels voor brede implementatie van innovatie extra impuls nodig hebben.

		<ul style="list-style-type: none"> • Recent onderzoek van Kansen voor West herbevestigt het financieringsgat tussen vraag en aanbod van innovatiekapitaal. • Met deze inzet wordt aangesloten bij de belangrijkste missies en transities van Nederland en Europa, die naar een emissieloze, circulaire en gezonde weerbare en digital economie. • Voor innovatie wordt een mix beoogd van subsidies en financieringsinstrumenten. Voor de hogere Technology Readiness Levels geldt dat vaak sprake is van een 2nd Valley of Death. Daar waar de private investeerders voorheen "eerder instapten" is dat nu structureel later in het traject. Met name voor innovaties in de life-sciences en in de circulaire chemie, twee belangrijke smart specialisations voor West-Nederland, geldt dat het traject tot marktintroductie lang is vanwege langere en meer test en validatie trajecten vanwege hogere eisen om producten gezond en veilig te kunnen vermarkten. Dit geeft een verschuiving, waarbij langer subsidies nodig zijn, maar zeker ook daar waar businesscases helder worden financieringsinstrumenten in latere fases dichter bij de markt een effectiever instrument vormen. Beide instrumenten zullen daarom naar verwachting ongeveer in gelijke verhouding aan de vorige programmaperiode nodig zijn.
<p>2. A greener, low-carbon Europe by promoting clean and fair energy transition, green and blue investment, the circular economy, climate adaptation and risk prevention and management</p>	<p><i>i: Bevorderen van energie-efficiëntie maatregelen en verminderen CO₂ uitstoot</i></p>	<p>Om een volledig emissieloze industrie te krijgen, die ook nog eens volledig op niet-fossiele basis (en circulair) draait, zijn forse investeringen nodig in de aanpassingen in gebouwen, productieprocessen en machines, die de inzet op dit doel verklaren. Er zijn voldoende innovatieve concepten ontwikkeld die onder dit programma verder doorontwikkeld en uitgerold kunnen worden en bijdragen aan een gedecarboniseerde emissieloze industrie.</p> <p>Daarnaast zal voor het bereiken van de transitiedoelen ook de bestaande bouw aangepast moeten worden om het totale energieverbruik te verlagen en aansluiting op niet-fossiele bronnen mogelijk te maken.</p>
	<p><i>ii: Bevorderen van Hernieuwbare Energie</i></p>	<p>Het aandeel van het totale energieverbruik dat gebaseerd is op hernieuwbare energie is in West-Nederland ver onder de doelstellingen van de EU. Investeren in het beschikbaar krijgen en gebruiken van hernieuwbare vormen van energie blijft daarom nodig. Uitzoeken van innovatieve toepasbare concepten waarbij diverse bronnen gecombineerd worden en er een weerbaar systeem ontstaat is de essentie. Aquathermie, restwarmte en waterstof zijn daarbij voor West-Nederland kansrijke vormen, waarin dit programma investeert.</p>

	<i>iii: Ontwikkelen van slimme energie systemen, grids en opslag</i>	Minder en slimmer gebruik van energie blijft een integraal onderdeel van het energiebeleid dat naast de vorige twee specifieke beleidsdoelen (minder energieverbruik en hernieuwbare vormen gebruiken) noodzakelijk is om de transitiedoelen te halen. Daarbij is enerzijds opslag essentieel, er zal immers soms wamte te veel zijn en soms te weinig, en anderzijds data en systemen die vraag en aanbod van energie beter afstemmen. Kansen voor West II heeft hier aan succesvolle projecten gewerkt in 2014-2020, die verder doorontwikkeld en opgeschaald kunnen worden. Om de Nederlandse afhankelijkheid van gas te verminderen, zal er de komende jaren flink geïnvesteerd moeten worden in warmtekraftkoppeling en stadsverwarming.
	<i>vi: Bevorderen van de transitie naar een circulaire economie</i>	West-Nederland is goed op weg met het circulair maken van de economie, maar nog ver verwijderd van de doelstelling om in 2030 grotendeels en in 2050 volledig circulair en zero-waste te zijn. Heel veel processen en technologieën zijn nodig om deze situatie te bereiken. In Kansen voor West II zijn al succesvolle concepten uitgetest, die de volgende fase van opschaling in kunnen. Publieke Investering is daarvoor nodig samen met bedrijven om te voorkomen dat de transitiesnelheid vertraagd.
5. Europa dichter bij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen	<i>5.i Bevordering van de geïntegreerde sociale, economische en ecologische/duurzame ontwikkeling, cultureel erfgoed, toerisme en veiligheid in stedelijke gebieden</i>	In de gekozen stedelijke gebieden zien we, naast de verdergaande economische tweedeling, dat de bewoners niet voldoende kunnen meekomen in de grote transities. Het maatschappelijk draagvlak voor deze veranderingen raakt daardoor in het gedrang. Ook de kans om te kunnen profiteren van deze transities wordt voor grote groepen kleiner. De geïntegreerde aanpak beoogt het ‘meenemen’ van de mensen uit ontwikkelgebieden met een transitieopgave. Dit moet ertoe leiden dat het draagvlak voor de uiteindelijke oplossingen vanuit bijvoorbeeld zorginnovatie, circulariteit of energie-efficiency toeneemt. Juist hier heeft de mismatch op de arbeidsmarkt ook tot gevolg dat de grootste groep niet meedoet in het arbeidsproces, terwijl juist zij kansen hebben om in de werkgelegenheid die door de transities ontstaat een rol te spelen.

* Specifieke prioriteiten volgens de ESF+-verordening

2. Prioriteiten, uitgezonderd technische bijstand

Referentie: Artikel 22, lid 2 en artikel 22, lid 3, onder c)

Tabel 1 T: Programmastructuur*

ID	Titel [300]	TA	Grondslag voor de berekening	Fonds	Categorie ondersteunde regio	Geselecteerde specifieke doelstelling (SD)
1	Prioriteit 1: Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie	Nee	TSK	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	SD 1
	Prioriteit 2: Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer	Nee	TSK	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	SD 1 SD 2 SD 3 SD 6
1	Prioriteit 5: Europa dichterbij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen	Nee	TSK	EFRO	Meer ontwikkeld	SD 1

* De gegevens in deze tabel zullen dienen als technische input om vooraf elektronisch andere velden en tabellen in het model in te vullen. Niet van toepassing op het EFMZV.

2.1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie

Deze is een prioriteit voor een relevante landspecifieke aanbeveling

** Zo ja, ga naar punt 2.1.2

2.1.1. Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën

2.1.1.1 Steunverlening van de fondsen

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punten i) en iii) t/m vii);

De bijbehorende soorten acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

In deze prioriteit wordt ingezet op de proof-of-conceptfase van innovaties, maar ook op verdere valorisatie in later fasen richting marktintroductie. Innovatie is na de proof-of-conceptfase nog lang niet afgerond. Nadat een innovatie ontwikkeld is, moet deze ook nog zijn plek veroveren op de markt en geïmplementeerd worden in de daarvoor bedoelde markt. Daarbij wordt ingezet op het in kaart brengen van belangrijke obstakels die de implementatie van innovaties vertragen of belemmeren alsmede het verkennen van mogelijke oplossingen om deze belemmeringen weg te nemen.

Vanwege de diversiteit van de regionale economie zijn er binnen alle thema's van het nationale missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid (niet-limitatieve) focusgebieden aangewezen in de RIS3. Zo wordt binnen het thema Energie & Klimaat o.a. ingezet op de circulaire economie, waarbinnen energielogistiek, biobased organische chemie en het hergebruik van afval en plastics belangrijke specialisaties zijn. Zie voor een volledig overzicht de RIS3. Belangrijk voor deze strategie op het niveau van Landsdeel West is dat ecosystemen binnen West goed op elkaar aansluiten. Kern van de economische groei kracht ligt zowel in de noord- als zuidvleugel bij de Greenports en Life-Sciences. Belangrijk is inzet om verdere digitalisering te bereiken. De regionale specialisaties worden verbonden middels de inzet op sleuteltechnologieën, die worden gekenmerkt door een breed toepassingsgebied in innovaties en/of sectoren. Ze maken baanbrekende proces-, product- en/of diensteninnovaties mogelijk en zijn relevant voor de wetenschap, maatschappij en de markt. De inzet op (technologische) innovatie is niet alleen van economische waarde. Technologische innovaties kunnen een grote bijdrage leveren aan de transitie waarop ingezet wordt in de andere prioriteiten binnen dit OP, maar leveren ook oplossingen met maatschappelijke impact. Zoals een economie met minder mobiliteit, meer digitaliteit en een duurzamer karakter.

De voorgenoemde acties binnen deze specifieke doelstelling zijn ontwikkeld met bovenstaande knelpunten als richtlijn. Hierbij is in grote mate ook rekening gehouden met de ervaringen uit het huidige programma én met het breder overheidsinstrumentarium op het vlak van innovaties. De ervaringen uit het huidige programma hebben laten zien dat de financieringsbehoefte voor de individuele innovatieve ondernemers en de financieringsbehoefte ter bevordering van valorisatieprojecten en het opzetten van innovatie-infrastructuur onverminderd groot zijn en dat de private markt hier onvoldoende in voorziet. Voor die obstakels die in de RIS3 geïdentificeerd zijn als belemmerende factoren in de implementatiefase is (bijna) geen instrumentarium beschikbaar om de innovaties die laatste heuvel over te helpen. Daarom zijn binnen deze specifieke doelstelling drie actielijnen geformuleerd:

1. Het vergroten van het aandeel innovatieve en vermarktbare producten, processen en diensten;
2. Het vergroten van het investeringsvermogen voor innovatie in het Mkb;
3. Het versnellen van de implementatie van innovaties.

De actielijnen 1 en 2 zijn niet nieuw, maar zijn een voortzetting van de specifieke doelstellingen uit het vorige programma. Actielijn 3 volgt uit de RIS3, waarin naar voren is gekomen dat het huidige overheidsinstrumentarium juist in de latere innovatiefases te kort schiet. Hierbij gaat het niet alleen om het wegnemen van technische belemmeringen, maar ook om het wegnemen van andere obstakels voor brede implementatie.

De acties in prioriteit 1 hebben altijd betrekking op een innovatietraject en dus op interventies voor acties die nog niet volledig operationeel in de markt zijn of operationeel in bedrijf. Bij prioriteit 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit prioriteit 1 betreffen. Bijvoorbeeld in prioriteit 1 is er een project voor het valideren van een nieuwe manier van circulair hergebruiken van afvalwater, de ontwikkelaar krijgt de subsidie. Vervolgens wordt in prioriteit 2 een subsidie gegeven aan partijen die deze nieuwe werkwijze in hun normale bedrijfsproces willen gaan toepassen. De (launching) customer krijgt de subsidie.

Initiatiefnemers worden aangemoedigd om met hun projecten bij te dragen aan een betere luchtkwaliteit via de landbouwtransitie, vergroening van de chemie of energietransitie. Denk aan projecten gericht op duurzaam waterbeheer (met raakvlakken met de klimaat-, grondstoffen- en landbouwtransitie), projecten op het vlak van slimme mobiliteit (met raakvlakken met de energie- en grondstoffentransitie), projecten ter bevordering van energie- en grondstoffenefficiëntie in de industrie, projecten op het raakvlak van gezondheid en voeding en voeding of gezondheid en klimaatadaptatie en projecten die bijdragen aan een betere luchtkwaliteit.

Actielijn 1 Het vergroten van het aandeel innovatieve en vermarktbare producten, processen en diensten

Evenals in het huidige programma wordt binnen deze actielijn ingezet op het bevorderen van de samenwerking tussen het Mkb en kennisinstellingen en het toepassen van nieuwe kennis om oplossingen voor maatschappelijke opgaven te ontwikkelen. De eerste primaire doelgroep van deze actielijn zijn brede consortia van ondernemers, kennisinstellingen en andere relevante partners, welke gericht zijn op het ontwikkelen van sectorbrede of cross-sectorale innovaties of op het (door)ontwikkelen van de innovatie-infrastructuur.

Omdat er in eerdere Kansen voor West-programma's veelvuldig geïnvesteerd is in de ontwikkeling van het innovatieve ecosysteem, zal bij projecten die zich richten op de ontwikkeling van nieuwe innovatie-infrastructuur gekeken worden of de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur noodzakelijk is. Aansluiting bij - en de doorontwikkeling van - bestaande proeftuinen, fieldlabs en accelerators is mogelijk niet alleen een efficiëntere inzet van de middelen, maar kan ook cross-sectorale samenwerkingen bevorderen en fragmentatie voorkomen. Naast innovatie-infrastructuur zal er in het komende programma ook meer aandacht zijn voor het creëren van nieuwe waardeketens, waarbij ook voorbij de grenzen van het landsdeel gekeken wordt. Het doorontwikkelen van fieldlabs in die richting is wenselijk.

Bij projecten gericht op de ontwikkeling van sectorbrede of cross-sectorale innovaties zal ook gekeken worden naar de mate waarin vroegtijdig aandacht besteed wordt aan obstakels die de implementatie van de innovaties in een later stadium belemmeren of vertragen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om juridische experts die aansluiten om wettelijke obstakels in kaart te brengen, of maatschappelijke onderzoekers die het maatschappelijk draagvlak in kaart brengen. Er is dus ook uitdrukkelijk ruimte voor projecten die de 2nd valley of death meenemen of zich daar met name op richten. Hierbij wordt vooral geïnvesteerd in de laatste fases voor marktintroductie en obstakels weggenomen om de innovatie breed te implementeren in waardeketens en sectoren.

Met deze actielijn willen we (door) ontwikkeling van innovatieve concepten stimuleren. Dat geldt ook voor doorontwikkeling van digitalisering. Thema's in West-Nederland zijn o.a.: precisie en kringlooplandbouw; luchtvaart en droneontwikkeling, Internet of Things, robottisering, e-health, delattechnologie, cyber security, smart industry en maintenance, smart health, smart farming en mobility. En uiteraard Artificial Intelligence in brede zin, alsmede meer specifieke sleuteltechnologieën, zoals kwantumtechnologie. Uitdrukkelijk ook via verbreding van toepassingsmogelijkheden.

Speciale focus binnen deze actielijn wordt daarnaast gericht op gezondheid, watermanagement, klimaatadaptatie, slimme energiesystemen en mobiliteit, die een cruciale rol spelen bij de transitie naar een groene, digitale en weerbare economie.

Actielijn 2: Het vergroten van het investeringsvermogen voor innovatie in het Mkb

Het aantrekken van financiering door het innovatieve Mkb blijft een probleem. Uit de in 2020 uitgevoerde actualisatie van de ex-ante evaluaties⁴ is gebleken dat in West-Nederland nog steeds sprake is van een groot financieringsgat voor de innovatieve ondernemer. Middels de oprichting van meerdere financieringsinstrumenten zijn reeds stappen gezet om een bijdrage te leveren aan het verkleinen van dit gat. maar er is er nog altijd sprake is van een groot verschil tussen vraag en aanbod en dat de behoefte aan financiering onverminderd groot is. Daarom is deze actielijnen gericht op het verstrekken van innovatiefinanciering.

Voor de financiering voor innovatieve technologische ontwikkeling worden middelen beschikbaar gesteld voor investeringen die gericht zijn op het verbeteren via nieuwe technologieën, knowhow en organisatorische ontwikkelingen. Activiteiten kunnen zich richten op verbetering van de kennispositie, interne procesverbetering, introductie van innovatieve/nieuwe systemen of technologieën en uitwisseling van onderzoekers/kenniswerkers en op het verstrekken van kapitaal om een innovatief product op de markt te brengen. Hierbij moet sprake van van investeringen voor nieuwe product-marktcombinaties.

Het instrumentarium dat binnen deze actielijn ingezet zal worden is zeer divers. Bij toeleiding naar kapitaal gaat het om projectsubsidies, terwijl innovatiefinanciering en financiering voor innovatieve technologische ontwikkelingen vooral gekeken wordt naar financieringsinstrumenten, al dan niet gecombineerd met regelingen. Voor proof-of-conceptfinanciering kan zowel gebruik gemaakt worden van financieringsinstrumenten als van subsidies of voucherregelingen.

Actielijn 3: Het versnellen van de implementatie van innovaties

Een belangrijke conclusie van de RIS3 was dat het overheidsinstrumentarium naar elkaar toe groeit, maar dat de meeste instrumenten ophouden met het bieden van ondersteuning rond TRL6/TRL7, terwijl het traject vanaf proof-of-concept tot market readiness vaak nog meerdere jaren kan duren. De ontwikkeling van productiecapaciteit en de implementatie van innovaties loopt soms vast, omdat financieringsmogelijkheden ontbreken, maar vaak is de vertraging het gevolg van andere obstakels die brede implementatie belemmeren, waaronder:

- bedrijfsinterne obstakels bij de ontwikkelaar of de afnemer van innovaties;
- capaciteitsgebrek op arbeidsmarkt en de gebrekkige adaptiviteit beroepsbevolking;
- ontoereikende of zelfs belemmerende wet- en regelgeving;
- ontbrekend draagvlak bij sector, eindgebruiker of samenleving voor brede toepassing.

Voor het versnellen van de implementatie van innovaties is een breed scala aan interventies nodig, waarbij ieder van de bovenstaande obstakels om een eigen aanpak vraagt. Ontwikkelaars van innovaties kunnen baat hebben bij expertise voor het opschalen en inrichten van de productiecapaciteit, terwijl bij de afnemer juist de bedrijfsprocessen aangepast moeten worden voor de implementatie van nieuwe technologieën. Huidig of toekomstig personeel is in veel gevallen onvoldoende in staat om nieuwe technologieën te gebruiken in hun werkzaamheden en hebben onvoldoende tijd om zich deze eigen te maken. Human Capital is een belangrijk aspect. Wet- en regelgeving loopt vaak achter de realiteit aan, waardoor de implementatie van oplossingen belemmerd wordt door regels en eisen waar een innovatie niet aan voldoet. Bij ontbrekend draagvlak spelen kennis, houding en gedrag vaak een grote rol, maar ook de betaalbaarheid van nieuwe innovaties is hierbij een belemmerende factor.

Ook binnen deze actielijn is sprake van een breed scala aan in te zetten instrumenten. Middels vouchers kunnen individuele ondernemers bijvoorbeeld ondersteund worden bij het aantrekken van externe expertise voor bedrijfsvoeringsvraagstukken of procesinrichting. Met gerichte vouchers kunnen Mkb'ers makkelijker gebruik maken van specifieke fieldlabs en zo wordt de toegang tot publieke kennis gestimuleerd.

⁴ Onderzoek Financieringsinstrumenten Kansen voor West van 24-09-2020 (bureau ERAC)

Ook wordt er in het kader van deze actielijn gekeken of er een instrument voor versnelde marktintroductie opgezet kan worden, naar het voorbeeld van het *Fast Track to Innovation* instrument van Horizon 2020. Innovatieve ondernemers die een product hebben ontwikkeld, kunnen samen met eindgebruikers en andere stakeholders een aanvraag indienen om binnen drie jaar te werken naar versnelde marktintroductie.

Gerichte calls

In de komende programmaperiode zal actief gestuurd en geprogrammeerd worden middels gerichte calls. Met generieke calls is sprake van concurrentie tussen aanvragen die onvergelijkbaar zijn, waardoor in de beoordelingsfase dus appels met peren vergeleken worden. Zeker met de verbreding van het programma naar de latere TRL-fases en de brede vertegenwoordiging van verschillende sectoren in de regio, is het werken met gerichte calls een goed middel om specifieke doelstellingen te bereiken. Bovendien biedt dit de kans voor gezamenlijke inrichting van calls door de verschillende partners binnen het programma. Bij het inrichten van de calls kan er gestuurd worden op onder meer de onderstaande punten:

- brede consortia of de individuele ondernemer als doelgroep;
- projecten gericht op de ontwikkeling van innovaties of innovatie-infrastructuur;
- thematisch generiek of gericht op specifieke sectoren/cross-overs;
- onderzoek naar obstakels wel of geen verplicht onderdeel van de aanvraag.

De inzet op gerichte calls sluit ook goed aan bij de slimme specialisatiestrategie. Zoals in H1 benoemd is voor de RIS3 een specialistieschijf opgesteld met daarin belangrijke focusgebieden voor regionale innovatieontwikkeling. Tevens is er door professor Boschma van de Universiteit Utrecht een analyse gemaakt van de ontwikkelpotenties in West-Nederland, uitgesplitst in technologische diversificatie-potenties en sectorale diversificatie-potenties. Deze monitor wordt tweejaarlijks herhaald en is een goede indicatie voor gerichte calls met kansrijke economische potentie.

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

- MKB 1. Valorisatie projecten binnen de RIS3, waarbij het innovatieproces wordt doorlopen, Het kan gaan om proof of concept fases als ook om latere fasen net voor marktintoductie.
2. Acties gericht op innovaties die zorgen voor digitalisering en verduurzaming van producten en productieprocessen in een hele waardeketen richting volledig circulair.
3. Proof of Concept en doorontwikkeling richting markt van digitale innovaties en smart technologies gericht op de missies.
4. Ontwikkeling volledig digitaal bestuurbare drones en niet-fossiel aangedreven andere voertuigen.
5. Ontwikkeling digitalisering via bijvoorbeeld blockchain in logistiek.
6. Valorisatie en doorontwikkeling richting markt van E-health-projecten;
7. digitalisering van bedrijfsprocessen en technische processen in het Mkb; gerelateerde (vervolg)projecten uit de Health Hub pilots, bv rond digitale persoonlijke gezondheidsomgeving.
8. Innovatieve (door)ontwikkeling van fieldlabs: proof of concept valorisatie en doorontwikkelen van circulaire concepten.
9. Het valoriseren van en doorontwikkelen van nieuwe composietconcepten of andere duurzaam, circulair grondstofgebruik
10. Ontwikkeling van innovatieve concepten voor duurzame energiesystemen opslag en waterstof.
11. Valorisatie en ontwikkeling van life-sciences en regeneratieve geneeskunde producten.

Voor alle acties geldt dat ze moeten passen binnen de RIS3 voor West-Nederland. Als strategisch zullen vooral die acties worden aangewezen, die impact hebben op innovaties in de gehele waardeketen en ook nog eens specifiek op de kansrijke sectoren in het deelgebied van West gericht zijn.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Belangrijke peilers voor het Kansen voor West III-programma zijn het missiegedreven innovatiebeleid en de KIC en KIA's. Omdat alle thema's uit het missiegedreven innovatiebeleid ruim vertegenwoordigd zijn in de regionale economie van West-Nederland zijn deze allemaal onderdeel van de RIS3. Er is echter wel uiteengezet op welke specialisaties primair wordt ingezet.

De doelgroepen van het OP zijn daarom gedefinieerd door het type organisatie en niet door hun sector. Het programma herkent twee primaire doelgroepen:

1. Brede consortia (actielijn 1) van kennisinstellingen, ondernemers en andere relevante partners, die gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van nieuwe sectorbrede of crosssectorale innovaties, die oplossingen zoeken om de implementatie van innovaties te versnellen en belemmeringen voor implementatie weg te nemen, of die nieuwe infrastructures opzetten om de valorisatie en ontwikkeling van innovaties ruimte te geven en nieuwe samenwerkingen te bevorderen. In deze actielijn is ook plaats voor deelname van grote ondernemingen, die een belangrijke rol kunnen spelen in een waardeketen of sector om het Mkb mee te kunnen nemen in voor de hele waardeketen relevante innovaties.

2. De individuele Mkb'er (actielijn 2 en 3), die innovaties ontwikkelt en ondersteuning zoekt voor de valorisatie of proof-of-concept van de innovatie. Ook kan de Mkb'er steun nodig hebben bij de lange weg naar marktintroductie of loopt de ondernemer tegen belemmeringen aan tijdens de implementatiefase die deze niet zelfstandig kan oplossen. MkbMkb

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Niet van toepassing

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Op diverse thema's wordt interregionaal samengewerkt. De verwachting is dat binnen de projecten van Kansen voor West III dit ook terug te zien zal zijn net als in de vorige programmeperiodes. Zo worden rond kringlooplandbouw samenwerkingsprojecten met Zweden en Denemarken verwacht. Voor wat betreft de biobased economie geldt dat met Vlaanderen en Lombardijen. Op het terrein van de smart industries en dan met name de combinatie van processen en machines voor sleuteltechnologieën is Nordrhein Westfalen een belangrijke partner. Steeds meer innovatiegebieden krijgen een internationaal karakter met samenwerkingsnoodzaak over de grenzen heen. Zo wordt voor automatisch bestuurbare drones ook samengewerkt met Slovenië. Niet te onderschatten is de noodzaak tot samenwerken binnen de landsgrenzen, maar over de regiogrenzen. Met name in de Life-Sciences werken ondermeer de academische ziekenhuizen in Nederland veel samen, hetgeen ook geldt voor de Technische Univesiteiten op de sleuteltechnologieën.

Interregionale samenwerking is essentieel om de innovatie- en concurrentiekracht van West-Nederland te versterken. Bedrijven beschikken steeds minder zelf over alle benodigde competenties om tot innovatie te komen. Die competenties worden vaak wel gevonden binnen een regionaal of lokaal ecosysteem voor innovatie, bestaande uit bedrijven en kennisinstellingen die deels met elkaar concurreren en deels complementair aan elkaar zijn. Om op de wereldmarkt te kunnen concurreren moeten ook Mkb-bedrijven echter ook de krachten bundelen binnen Europa en competenties 'lenen' in andere sterke regionale of lokale clusters (onder het motto 'local buzz, global pipelines'). Daarom zijn wij samen met de Europese Commissie ook voornemens de ontwikkeling, afstemming en wederzijds interregionaal gebruik van pilot plants en field labs met cofinanciering te ondersteunen.

Bedrijven en kennisinstellingen in dit landsdeel werken al veel jaren succesvol samen aan innovatie in diverse Europese en transnationale verbanden en programma's. Denk onder meer (niet limitatief) aan Horizon Europe (inclusief SME initiatieven) en haar voorgangers; vijf generaties Interreg-programma's; Clean Sky, Life, Erasmus +; Urban Innovative Actions (UIA; Urbact); Eurostars; Eureka en de JIC's (Joint Innovation Centres), COSME,

CEF en Smart (Euro)Cities. Daar komen het Innovatiefonds en Invest EU nog bij. Daarnaast is West-Nederland ook aangesloten bij sterke Europese netwerken, zoals het Vanguard-initiatief, en speelt het European Institute for Technology and Innovation een belangrijke rol.'

Binnen de regio van het programma zijn twee Interreg (transnational) programma's actief. Noord-West Europa en Noordzee. Voor deze programma's zijn bij de provincies contactpersonen, afstemming met de contactpersonen van Kansen voor West wordt geborgd.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Het instrumentarium zal in de komende programmaperiode niet fundamenteel wijzigen. In de huidige periode is de verhouding tussen financiële instrumenten en subsidies om en nabij 1/3e versus 2/3e, waarbij deze verhouding per partner wel kon verschillen. In Kansen voor West III wordt uitgegaan van ongeveer dezelfde verhouding. In de zomer van 2020 is een onderzoek gedaan naar de financieringsinstrumenten binnen de prioriteit innovatie van Kansen voor West. Belangrijkste conclusie was dat ze goed functioneren, in marktfalen voorzien en dat de fondsmanagers goed met de huidige kaders overweg kunnen. De verwachting is dan ook dat een aantal instrumenten vanuit het programma 2021-2027 wederom financiering ontvangen. Dit zal wellicht iets meer geconcentreerd zijn op de Noordvleugel, omdat daar een aantal financieringsinstrumenten pas aan het einde van de programmaperiode zijn gestart en dus nog wat minder gerevolveerde middelen terug hebben. Daarnaast zal onderzocht worden of een combinatie met subsidies wenselijk is. Tot slot zullen sommige Financieringsinstrumenten conform het nieuwe programma hun investeringsreglement vermoedelijk wat uitbreiden richting hogere TRL's. Dat betekent dat startende bedrijven de belangrijkste doelgroep blijven, maar snelle groeiers door opschaling ook. De producten voldoen, zo bleek uit de evaluatie in 2020, en zullen worden gehandhaafd. Dat betekent leningen of converteerbare leningen in de proof-of-concept-fase en deelnemingen in de latere fases. Garanties worden niet voorzien. De inzet van subsidies blijft nodig voor die acties waar nog geen opbrengsten en kostenbesparingen tegenover staan en de private markt gezien de vroege fase van de innovatie nog geen financiering voor beschikbaar stelt.

2.1.1.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	45	920
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	10	220
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	5	70
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 04	Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun heeft ontvangen	Ondernemingen	25	630
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 10	Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstituten	Ondernemingen	20	450

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 75.000.000,00	eigen systeem	
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 03	Mkb'ers die product- of procesinnovaties introduceren	Ondernemingen	0	2021	150	idem	

2.1.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	010	€ 50.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	012	€ 15.000.000

1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	013	€ 5.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	019	€ 3.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	025	€ 6.170.176
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	026	€ 5.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	028	€ 10.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	029	€ 10.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	030	€ 5.000.000

Tabel 5: Dimensie 2 –financieringsvorm

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	01	€ 74.170.176
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	02	€ 10.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	€ 25.000.000

Tabel 6: N.v.t.

Tabel 7: N.v.t.

2.2. Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer

2.2.1. Bevorderen van energie-efficiëntie maatregelen en verminderen CO₂ uitstoot

2.2.1.1 Steunverlening van de fondsen

Om de doelen voor een klimaatneutrale en CO₂ vrije toekomst te halen, moet over de volle breedte van de samenleving stevig worden geïnvesteerd in maatregelen die bijdragen aan terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en de overgang naar duurzame, circulaire en schone (productie)processen. Dit geldt voor de industrie, voor de landbouw en afgeleid ook voor de dienstensector, maar ook voor de bestaande bouw. De gekozen specifieke doelstellingen staan daarom in nauwe verbondenheid met elkaar en kunnen niet los van elkaar gezien worden. De overgang van fossiele bronnen naar duurzame, hernieuwbare energiebronnen is cruciaal, maar het kost nog jaren voordat de energievoorziening volledig CO₂ vrij is en bovendien zijn de huidige energiebronnen slechts beperkt verantwoordelijk voor de totale uitstoot. Het aandeel van de industrie, landbouw en de mobiliteit is vergelijkbaar met de uitstoot voor onze elektriciteitsvoorziening, en ook de gebouwde omgeving speelt een belangrijke rol in de uitstoot van broeikasgassen. Daarom is het voor het behalen van de klimaatdoelstellingen noodzakelijk om in te zetten op maatregelen ter bevordering van de energie-efficiëntie en het verlagen van de uitstoot door industriële productieprocessen.

Binnen deze specifieke doelstelling zijn twee actielijnen geformuleerd:

1. Het bevorderen van de industriële overgang van fossiele brandstoffen naar niet-fossiele productie
2. Het bevorderen van energie-efficiëntie in de bestaande bouw;

De acties in prioriteit 1 hebben altijd betrekking op een innovatietraject en dus op interventies voor acties die nog niet volledig operationeel in de markt zijn of operationeel in bedrijf. Bij prioriteit 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit prioriteit 1 betreffen. Bijvoorbeeld in prioriteit 1 is er een project voor het valideren van een nieuwe manier van circulair hergebruiken van afvalwater, de ontwikkelaar krijgt de subsidie. Vervolgens wordt in prioriteit 2 een subsidie gegeven aan partijen die deze nieuwe werkwijze in hun normale bedrijfsproces willen gaan toepassen. De (launching) customer krijgt de subsidie.

Initiatiefnemers worden aangemoedigd om met hun projecten bij te dragen aan een betere luchtkwaliteit via de landbouwtransitie, vergroening van de chemie of energietransitie. Denk aan projecten gericht op duurzaam waterbeheer (met raakvlakken met de klimaat-, grondstoffen- en landbouwtransitie), projecten op het vlak van slimme mobiliteit (met raakvlakken met de energie- en grondstoffentransitie), projecten ter bevordering van energie- en grondstoffenefficiëntie in de industrie, projecten op het raakvlak van gezondheid en voeding en voeding of gezondheid en klimaatadaptatie en projecten die bijdragen aan een betere luchtkwaliteit.

Actielijn 1: Het bevorderen van de industriële overgang van fossiele brandstoffen naar niet-fossiele productie

De klassieke industriële productieprocessen zijn verantwoordelijk voor een significant aandeel van de uitstoot van broeikasgassen. Voor deze processen zijn niet alleen grote hoeveelheden energie nodig om de machines draaiende te houden, maar veel productieprocessen zijn ook afhankelijk van reacties op hoge temperatuur, gebruiken fossiele brandstoffen als grondstof voor het eindproduct, of hebben als bijproduct van het productieproces vervuilende reststoffen. Het herinrichten van deze complexe productieprocessen zodat zij efficiënter gebruik maken van de geproduceerde energie en de uitstoot te beperken vergt gigantische investeringen in het aanpassen van machines, materialen en energievoorziening. Van de ontwikkeling van ovens op basis van duurzame energiebronnen en van machines die minder energie verbruiken voor de omzetting van een grotere hoeveelheid grondstoffen in het eindproduct, tot het afvangen van de CO₂-uitstoot en het hergebruik van restwarmte, de totale productieketen moet in ogenschouw genomen worden.

Binnen deze actielijn worden projecten gefinancierd gericht op innovatieve oplossingen voor de verduurzaming van industriële processen. Dit kan gaan om de ontwikkeling van sectorbrede oplossingen, of pilotprojecten om te kijken of ontwikkelde oplossingen ook daadwerkelijk breder geïmplementeerd kunnen worden. Denk aan projecten waarbij onderzocht wordt hoe bijvoorbeeld waterstof op grote schaal kan fungeren als energiedrager voor asfaltproductie of projecten waarbij een productieproces verduurzaamd wordt. Het gaat niet meer om de innovatie van de oplossing zelf,

tot en met TRL9 is prioriteit 1. Echter als het verkrijgbaar is en men wil het gaan implementeren in een bepaalde sector of gebied kan steun worden verkregen om dat te verkennen en uit te voeren.

Actielijn 2: Het bevorderen van energie-efficiëntie in de bebouwde omgeving

De bestaande bouw is met een reden een van de vijf sectoren met een eigen doelstelling binnen het Nationale Nederlandse Klimaatakkoord. Hoewel deze sector qua absolute uitstoot minder impact heeft dan bijvoorbeeld de industrie of de landbouw, is er in de bestaande bouw grote winst te behalen op het gebied van energie-efficiëntie. Een groot deel van de bestaande bouw in Nederland is verouderd. In veel gevallen kan met simpele isolatiemaatregelen - van dakisolatie tot de installatie van isolerend glas - niet alleen een significante reductie in de uitstoot van CO₂ gerealiseerd worden, maar het leidt ook tot lagere lasten voor de bewoners. Niet voor niets wordt in “A Renovation Wave for Europe” het belang benadrukt van investeringen in de renovatie van de bestaande bouw, niet alleen vanwege de duurzaamheidsdoelstellingen, maar ook vanwege de economische en maatschappelijke impact van dergelijke investeringen.

Naast maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie is de bestaande bouw voor een heel groot deel afhankelijk van (Nederlands) aardgas. Gezien de wereldwijd krimpende gasvoorraad, de wens om gaswinning in Nederland zo snel mogelijk af te bouwen en de algemene belasting van het klimaat door gas, is het noodzakelijk de afhankelijkheid van het gas zo snel mogelijk af te bouwen.

Binnen deze actielijn herkennen wij twee type projecten: Het eerste type beslaat projecten voor innovatieve oplossingen en nieuwe technologieën die bijdragen aan de verduurzaming van de bestaande bouw, zoals pilots met nieuwe methoden voor isolatie. Ook demonstratieprojecten van innovatieve oplossingen vanuit het Mkb vallen hieronder. Dit type projecten is NIET gelimiteerd tot de ITI's. Het tweede type projecten draait om draagvlakcreatie voor de transitie in de wijk. Hierbij kan het gaan om transitielabs, demonstratieprojecten of andersoortige projecten die bijdragen aan het bewustzijn en draagvlak voor de transitie. Dit type project is dan ook gekoppeld aan de GTI-doelstellingen binnen dit programma. Als het primair gaat om de energietransities en het circulair maken van een gebied dan vallen acties van de ITI onder deze actielijn. Ligt het primair bij de andere transities (gezonder, veiliger en digitaler) dan vallen die interventies onder actielijn 1 van prioriteit 5.Mkb

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Er zijn nog geen concrete acties gepland. Voorbeelden voor mogelijke strategische projecten zijn demonstratie- of pilotprojecten en nieuwe toepassingen gericht op de omschakeling van bestaande bouw naar duurzame energie- en warmtebronnen. Het tweede type projecten binnen het regionale deel zal gericht zijn op aanpassingen aan productieprocessen in de industrie van fossiel naar duurzaam en van energie consumerend naar energie leverend. Voor de GTI gaat het om draagvlakcreatie en een geïntegreerde aanpak van de achterstandwijken ten behoeve van de energietransitie. De gekozen interventiegebieden 040 en 046 sluiten goed aan bij de projecten gericht op de aanpassing van productieprocessen. Innovatieve MMkb'ers en consortia spelen een belangrijke rol in het aanleveren van oplossingen en middels demonstratieprojecten en sectorbrede maatregelen kunnen zij een katalysator zijn voor duurzame industrie. Interventiegebieden 042 en 045 sluiten juist goed aan bij de actielijnen gericht op verduurzaming van de bestaande bouw, waarbij de nadruk met name ligt bij het bestaande woningenbestand. Het GTI-deel van deze doelstelling sluit aan op de interventiegebieden 046, maar wel met de insteek dat het voornamelijk gaat om ondersteunende maatregelen die bijdragen aan het draagvlak voor de transities.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Bedrijven of organisaties van of gericht op bedrijven, woningbouwcorporaties, eigenaren van vastgoed en overheden. Speciaal opgerichte coöperaties of andere samenwerkingsverbanden gericht op energietransitie, Kennisinstituten, energiemaatschappijen, netbeheerders, warmtebedrijven. Kortom elke organisatie die een rol speelt bij de energietransitie.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Een Geïntegreerde Territoriale Investerings (GTI)-aanpak betekent dat voor een bepaald gebied (sociaal, economisch, milieu) een samenhangende aanpak ontwikkeld is, gericht op de problematiek binnen dat specifieke gebied. Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van co-creatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal een significant deel van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transities plaatsvinden binnen actielijn 2 van prioriteit 2. Het stedelijk programma kent een territoriale afbakening.. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden het GTI omvat:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Escamp, Haagse Hout, Laak, Scheveningen
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/M4Haven.
- Utrecht: Overvecht, Kanaleneiland en Utrecht Noord-West (Zuilen en Ondiep), aangrenzende bedrijfszones en Utrecht-Zuid.

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23-bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Te denken valt aan het stimuleren van energie-efficiëntie plan voor woningen in een wijk middels een CLLD. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar prioritaire as 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

. Energy-efficiency en slimme uitrol is niet iets waar we specifiek bovenregionaal gaan. De opgaven in de eigen regio zijn al fors en het innovatieve aspect waar kennisuitwisseling kan spelen vindt vooral plaats in prioritaire as 1. Wel kan het zijn dat oplossingen voor vraagbundeling net over de landsdeelgrenzen raken en dan zal de optie open moeten zijn die acties te doen als dat de meest optimale zijn. Echter landsgrensoverschrijdend zullen ze in West-Nederland niet zijn.

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Voorzien wordt dat een deel van de bestaande Financiële Instrumenten wordt voortgezet en potentieel een nieuwe wordt toegevoegd. Continuering van inzet via bijvoorbeeld ED en SOFIE is nog onzeker, het VVE fonds zal zeker niet worden voortgezet. De keuze voor Financiële Instrumenten hangt af van de marktsituatie en zal met name ook door het type noodzakelijke interventies bepaald worden. In de tweede helft van 2021 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten meer duidelijkheid kunnen geven. Vaak zijn bijvoorbeeld afdekkingen van onrendabele toppen in projecten met betrekking tot de energietransities meer geschikt voor financiering met leningen of deelnemingen. In de vorige programmaperiode zijn hier goede ervaringen mee opgedaan en de verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor “first of a kind” demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken. In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorëntatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden ingezet in dit programma. Gestreefd wordt namelijk naar complementaire inzet. Daar waar dat het geval is zal dat een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.1.2. Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	16
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	14
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO18	Verbeterde energie-efficiëntie	Woningen	60	1135

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangspunten of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	i	EFR O	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 13.500.000,00	Eigen systeem	
2	i	EFR O	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 26	Jaarlijks pimair Energieverbruik (waarvan: woningen, openbare gebouwen, ondernemingen, anders)		0	2021	PM	Eigen systeem	Deze indicator wordt bepaald door energieverbruik vooraf en achteraf van de projectgebonden partijen te vergelijken

2.2.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied
--

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	040	€ 2.378.350
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	042	€ 10.902.870
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	045	€ 675.763
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	046	€ 4.474.734

Tabel 5: Dimensie 2 –financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	01	€ 16.384.168
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	€ 1.597.549

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	I	11	€ 6.450.102

Tabel 7: N.v.t.

2.2.2. Bevorderen van Hernieuwbare Energie

2.2.2.1 Steunverlening van de fondsen

De doelen voor een klimaatneutrale en CO₂ vrije toekomst, evenals de wens om de afhankelijkheid van gas zo snel mogelijk af te bouwen, betekent dat er grootschalige investeringen nodig zijn in duurzame, niet-fossiele energiebronnen. Ondanks forse investeringen loopt West-Nederland nog altijd erg achter op de doelstellingen voor het aandeel hernieuwbare energie in het totale energieverbruik. De kennis en innovatie is wel aanwezig, maar de implementatie verloopt door een beperkte investeringsbereidheid te langzaam. De inzet voor deze prioriteit zal volledig in lijn zijn met de innovatiemissies uit de RIS3. Het type interventies zal meer gericht zijn op uitrol en minder op innovaties, maar inhoudelijk sluiten ze volledig aan op het leitmotiv van de RIS3 en voldoen ze niet alleen aan het "do no harm"-principe, maar zullen de interventies volledig aansluiten op duurzame ontwikkeling van de economie die volledig circulair, CO₂ en klimaatneutraal is en gebaseerd op duurzame energie.

Om volledig aan de huidige energiebehoefte te voldoen met hernieuwbare energiebronnen is een complex vraagstuk, omdat geen één duurzame energiebron volledig in deze behoefte kan voorzien, en omdat bij elke energiebron sprake is van (beperkt voorspelbare) pieken en dalen in de energieopwekking. Dit betekent niet alleen een groot en divers volume aan energiebronnen, maar vereist ook investeringen in de infrastructuur en overlap van verschillende energiebronnen. Om piekaanbod en piekbelasting van het systeem beter op elkaar aan te laten sluiten is er bovendien behoefte aan slimme oplossingen voor opslag. Deze specifieke doelstelling heeft 1 actielijn: het stimuleren van hernieuwbare energieconcepten. Deze actielijn is wel nauw verbonden met specifieke doelstelling 2.3.

Actielijn 1: Het stimuleren van hernieuwbare energieconcepten

In Kansen voor West I en II is al succesvol geïnvesteerd in het hergebruik van industriële warmte, het gebruik van aardwarmte, in de productie van waterstof en in andere hernieuwbare vormen van energie zoals wind en zon. In dit programma zijn de projecten die vallen binnen deze actielijn gericht op opschaling van deze innovatieve concepten, inclusief de transitie naar het gebruik van deze duurzame energiebronnen en de slimme toepassing daarvan. Voorbeelden hiervan zijn projecten gericht op de transitie naar duurzame brandstoffen zoals waterstof en projecten voor de aanleg van voldoende infrastructuur voor succesvolle benutting van geothermie en aquathermie. Ook projecten gericht op slimme toepassingen van duurzame brandstoffen vallen binnen deze doelstelling. Daar waar het uitrol betreft zal de financiering primair gericht zijn op het financieren van de onrendabele top, om het aantrekkelijk te maken voor private investeerders om in dergelijke projecten te stappen. Binnen deze actielijn passen ook fieldlabs en showcases die bijdragen aan het van de grond krijgen van de waterstofeconomie.

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Er zijn nog geen concrete acties van strategisch belang gepland, maar de volgende type acties worden verwacht/zijn gewenst: Nieuwe hernieuwbare energiebronnen, met name voor geothermie, restwarmte en aquathermie. Projecten die investeren in ontwikkeling van elektrificatie en waterstof in scheep-, luchtvaart en wegtransport. Toepassing en testen van nieuwe productiemethoden voor groene waterstof. Pilotprojecten in gebruik van duurzame energiebronnen. Fieldlabs voor toepassing en testen van hernieuwbare energievormen.

Zoals blijkt uit de gekozen interventiegebieden is de verwachting dat met name ingezet zal worden op andere hernieuwbare energiebronnen (052) en innovatieve manieren om zonne-energie op te wekken/benutten (048).

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Bedrijven, overheden, energiemaatschappijen, netbeheerders, coöperaties en andere samenwerkingsverbanden.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Niet van toepassing voor dit specifieke doel.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten..

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Voorzien wordt dat een deel van de bestaande Financiële Instrumenten wordt voortgezet en potentieel een nieuwe wordt toegevoegd. Continuering van inzet via bijvoorbeeld ED en SOFIE is nog onzeker, het VVE fonds zal zeker niet worden voortgezet. De keuze voor Financiële Instrumenten hangt af van de marktsituatie en zal met name ook door het type noodzakelijke interventies bepaald worden. In de tweede helft van 2021 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten meer duidelijkheid kunnen geven. Vaak zijn bijvoorbeeld afdekkingen van onrendabele toppen in projecten met betrekking tot de energietransities meer geschikt voor financiering met leningen of deelnemingen. In de vorige programmaperiode zijn hier goede ervaringen mee opgedaan en de verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor "first of a kind" demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken. In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorientatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden ingezet in dit programma. Gestreefd wordt namelijk naar complementaire inzet. Daar waar dat het geval is zal dat een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.2.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	13
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	11
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO ₂ 2	Additionele capaciteit hernieuwbare energie	MW	4	70

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 7.000.000,00	eigen systeem	

2	II	EFRO	Transitie/ Meer ontwikke ld	RCR32	Extra operationeel vermogen geïnstalleerd voor hernieuwbare energie	Euro	0	2021	MP	eigen systeem	
---	----	------	--------------------------------------	-------	---	------	---	------	----	------------------	--

2.2.2.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/meer ontwikkeld	II	047	€ 684.850
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	048	€ 4.279.335
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	051	€ 684.850
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	052	€ 5.078.109

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	01	€ 9.662.112
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	03	€ 1.065.032

Tabel 6 en 7: N.v.t.

2.2.3 Ontwikkelen van slimme energie systemen, grids en opslag

2.2.3.1 Steunverlening van de fondsen

De behoefte aan flexibiliteit, hybride electrificatie en opslag, en brede energie- en warmtesystemen neemt toe. Door de toename in het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en de wens voor efficiënter gebruik van energie en warmte, sluit de vraag en aanbod van energie in tijd en hoeveelheid minder op elkaar aan. Daardoor is het nodig slimme systemen te ontwikkelen en uit te rollen om vraag en aanbod in tijd en doelgroep optimaal uit te wisselen, waarbij opslag een onmisbaar element is. Het Klimaatakkoord bevat afspraken over de wijze waarop in die flexibiliteitsbehoefte binnen het elektriciteitssysteem kan worden voorzien. Belangrijke oplossingen liggen in het verbeteren van energieopslag, conversie, interconnectie met het buitenland, regelbaar vermogen en vraagsturing.

Voor deze doelstellingen bestaan al diverse slimme systemen, echter de mix van zowel bronnen als gebruikers verandert voortdurend en vergt steeds nieuwe en aangepaste grids en opslagmogelijkheden. Daarom wordt investeren in dergelijke systemen en in opslagcapaciteit middels dit specifieke doel bevordert. Binnen het specifieke doel is één actielijn geformuleerd:

1. Het investeren in slimme systemen en energieopslag.

Actielijn 1: Het investeren in slimme systemen en energieopslag

Slimme energiesystemen kunnen een belangrijk aandeel hebben in het terugdringen van de industriële uitstoot én voorzien in het aanbod van alternatieve oplossingen voor de bestaande bouw. Doordat de piekmomenten in vraag en aanbod slecht op elkaar aansluiten, is het nodig slimme systemen te ontwikkelen en uit te rollen om vraag en aanbod in tijd en doelgroep optimaal uit te wisselen. Binnen deze actielijn beslaat het eerste type projecten innovatieve oplossingen en nieuwe technologieën voor de uitwisseling en management van vraag en aanbod. Daarnaast heeft de uitrol van dergelijke systemen vaak last van een onrendabele top, waardoor investeringen in de uitrol onaantrekkelijk zijn voor private investeerders. Door slimme financieringsmogelijkheden voor deze onrendabele top kan het aangaan van dergelijke projecten interessant worden voor private investeerders en kan er met kleine investeringen aanzienlijk bijgedragen worden aan de ontwikkeling en uitrol van dergelijke systemen.

Een belangrijk knelpunt in de transitie van fossiele energiebronnen naar duurzame energiebronnen is de fluctuatie in het aanbod van duurzaam opgewekte energie. Met name zonne- en windenergie zijn aan fluctuaties onderhevig, waarbij de piekmomenten in de productie vaak niet overeenkomen met de piekbelasting vanuit de vraagkant. Om te voorkomen dat overproductie permanent verloren gaat en onderproductie opgevangen moet worden met traditionele, fossiele energiebronnen, zijn investeringen in (de ontwikkeling van) opslagcapaciteit onontbeerlijk. Grote accu's, de productie van groene waterstof en pompcentrales zijn enkele voorbeelden van opslagsystemen waarmee overproductie opgeslagen kan worden. De groeiende productie van duurzame energie vereist investeringen in het testen voor het vergroten van de opslagcapaciteit. Tegelijkertijd staat de opslag van energie op zulke grote schaal nog in de kinderschoenen en gaat er in het opslagproces vaak veel energie verloren. Naast het verhogen van de capaciteit zal er binnen deze actielijn daarom ook geïnvesteerd worden in de (door)ontwikkeling van (efficiëntere) opslagsystemen.

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Er zijn nog geen concrete acties van strategisch belang gepland, maar de volgende type acties worden verwacht/zijn gewenst. De pilotprojecten voor het testen van grootschalige warmtenetsystemen, waarbij industriële restwarmte gebruikt wordt voor stadsverwarming, evenals projecten waar zowel de aanleg van de bron, het distributiesysteem zelf, als het geschikt maken van de woningen in aanmerking komen voor investeringen. Daarnaast zetten we in op oplossingen voor energieopslag, zoals elektriciteit en groene waterstof, en slimme uitwisselingssystemen voor warmte/koude en energie. Deze projecten sluiten goed aan bij de gekozen interventiegebieden (053 en 055). Het regionale deel van het programma is primair gericht op first of its kind-projecten, demonstratieprojecten en pilots. Binnen het GTI-deel zijn de investeringen gericht op draagvlakcreatie voor 'van-het-gas-af' projecten en slimme uitrol.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Groepen van bedrijven, overheden, bedrijven, energiemaatschappijen en consortia.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Een Geïntegreerde Territoriale Investerings (GTI)-aanpak betekent dat voor een bepaald gebied (sociaal, economisch, milieu), een samenhangende aanpak ontwikkeld is, gericht op de problematiek binnen dat specifieke gebied. Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van co-creatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal een deel van de investeringen uit de GTI's gericht op de transities plaatsvinden binnen dit specifiek doel van prioriteit 2. Per stad zijn de volgende gebieden opgenomen in de ITI:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Escamp, Haagse Hout, Laak, Scheveningen
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Stadshavens en Bospolder Tussendijken.
- Utrecht: Overvecht, Kanaleneiland en Utrecht Noord-West (Zuilen en Ondiep), aangrenzende bedrijfszones en Utrecht-Zuid.

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23 bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Te denken valt aan het stimuleren van energie-efficiëntie plan voor woningen in een wijk middels een CLLD. Voor de toelichting op de GTI keuzes verwijzen we naar prioritaire as 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Het is nog niet bekend of en welk deel via Financiële Instrumenten wordt omgezet. Continuering van inzet via bijvoorbeeld ED en SOFIE is nog onzeker. Er is voor deze doelen ook een nieuw Groenfonds onder de ROM MRA in oprichting, dat mogelijk ook wordt ingezet.

De keuze voor Financiële Instrumenten hangt af van de marktsituatie en zal met name ook door het type noodzakelijke interventies bepaald worden. Interventies zoals het afdekken van onrendabele toppen in projecten met betrekking tot de energietransities zijn meer geschikt voor financiering middels leningen of deelnemingen. In de vorige programmaperiode zijn hier goede ervaringen mee opgedaan en de verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor “first of a kind” demoprojecten is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken.

2.2.3.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	0	13
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	0	11
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO105	Oplossingen voor elektriciteitsopslag	MWh	PM	PM

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei) of ondersteuningsgebied (EFMZV)	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen	Euro	0	2021	€ 8.500.000,00	Eigen systeem	

					(waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)						
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 33	gebruikers van slinne energiesystemen	Aantal aangesloten verbruikers	0	2021	235	Eigen systeem	
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 34	Uitrol van projecten voor slimme energiesystemen	Aantal xx	0	2021	16	Eigen systeem	

2.2.3.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	053	€ 4.957.652
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	055	€ 7.380.428

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	01	€ 11.166.544

2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	03	€ 1.171.536
---	------	---------------------------	-----	----	-------------

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	III	11	€ 2.866.712

Tabel 7: N.v.t.

2.2.4 Bevorderen van de transitie naar een circulaire economie

2.2.4.1 Steunverlening van de fondsen

West-Nederland is goed op weg met het circulair maken van de economie, maar nog ver verwijderd van de doelstelling om in 2030 grotendeels en in 2050 een volledig circulaire en zero-waste economie te zijn. Heel veel processen en technologieën zijn nodig om deze situatie te bereiken. In Kansen voor West II zijn al succesvolle concepten uitgetest, die de volgende fase van opschaling in kunnen. Publieke investeringen in samenwerking met bedrijven zijn nodig om te voorkomen dat de transitiesnelheid vertraagd.

We onderkennen 3 actielijnen bij dit specifiek doel:

1. Ontwikkelen en opschalen van reeds in pilot en testopstellingen bewezen circulaire toepassingen volgens het R-model
2. Investeren in materiaal- of productieprocesaanpassingen die leiden tot een hogere mate van recycling, inclusief de herwinning van kostbare grondstoffen;
3. Investeren in oplossingen en mechanismen ter bevordering van draagvlak voor de circulaire economie.

Ontwikkelen en opschalen van reeds in pilot en testopstellingen bewezen circulaire toepassingen

Binnen deze actielijn passen projecten gericht op de doorontwikkeling circulaire toepassingen in de productieketens, maar ook in de bouw. Het R-model (refuse, reduce, redesign, re-use, repair, refurbish, remanufacture, repurpose, recycle en recover) speelt een leidende rol voor projecten binnen deze actielijn. Tevens is er ruimte om fieldlabs door te ontwikkelen met eindgebruikers en Mkb gericht op de ontwikkeling en doorontwikkeling van kansrijke circulaire innovaties. Denk daarbij aan ondersteuning bij een volgende ontwikkelfase, bijvoorbeeld bij het industrieel ontwerp voor een eerste productie-unit of een demoplant.

Investeren in materiaal- of productieprocesaanpassingen die leiden tot een hogere mate van recycling, inclusief de herwinning van kostbare grondstoffen

Het doorontwikkelen van innovaties voor het vervangen van op fossiele brandstoffen gebaseerd materiaal (plastics bijvoorbeeld) in duurzame en recyclebare materialen (bamboecomposiet bijvoorbeeld) past binnen deze actielijn. Hierbij gaat het enerzijds om de ontwikkeling van duurzame grondstoffen ter vervanging van niet-duurzame grondstoffen, maar ook om het inpassen van deze nieuwe materialen in de klassieke productieprocessen. Hiervoor kan het noodzakelijk zijn om machinerie of processen aan te passen en anders in te richten. Ook projecten gericht op het winnen van grondstoffen uit afval en andere reststromen of de ontwikkeling van recyclebare producten (zoals plastics) passen binnen deze actielijn. Daarbij zijn op velerlei terrein nog pilots en demonstratieprojecten nodig om naar een zero waste situatie te komen.

Bevordering van draagvlak voor de circulaire economie

Binnen deze specifieke doelstelling zal er ook middels territoriale instrumenten geïnvesteerd worden in oplossingen en mechanismen ter bevordering van de circulaire economie. Hierbij kan het gaan om brede pilotprojecten, waarbij de bewoners betrokken worden bij het testen van nieuwe circulaire concepten en processen. Binnen deze actielijn passen dan ook projecten gericht op het ontwikkelen van transitiehubbs waar nieuwe technologie wordt gedemonstreerd, kennis wordt overgedragen, trainingen of opleidingen kunnen worden aangeboden en kleinschalige bedrijven zich kunnen vestigen om de wijk te versterken en de weg vrij te maken voor innovatie. Hierbij kan het ook gaan om kleinschalige initiatieven die gericht zijn op de lokale inzet van lokaal beschikbare reststromen door een ketensamenwerking op te zetten, waarbij een lokale hub de basis vormt voor een ecosysteem waar gescheiden organische reststromen worden ingezameld voor voldoende volumes en gesorteerd worden voor verdere valorisatie en ingezet kunnen worden als grondstof voor nieuwe producten. Een ander type project is gericht op circulaire gebiedsontwikkelingen en de ontwikkeling van place-based circulaire bouw- en sloopconcepten (gericht op de kenmerken van deze gebieden). Ook de ontwikkeling van circulaire gebieden en bedrijfsterreinen ten behoeve van de geselecteerde GTI-gebieden valt binnen deze actielijn.

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

De interventiegebieden 030 en 072 corresponderen met de geformuleerde regionale actielijnen 1 (030) en 2 (072), terwijl interventiegebied 046 aansluit op de 3^e actielijn.

Er zijn nog geen concrete acties gepland voor strategische projecten, maar de volgende type acties worden verwacht en gewenst. Voor actielijn 1 ontwikkeling van gebiedsgerichte bouw- en sloopconcepten; circulaire fieldlabs; projecten die waardeketens circulair maken middels het R-model. Voor actielijn 2: acties waarbij het gebruik van duurzame en recyclebare grondstoffen worden getest en productieprocessen daarop worden aangepast; projecten gericht op het winnen van grondstoffen uit afval. Voor het GTI-deel van dit specifieke doel zullen de strategische acties bestaan uit circulaire transitiehubs voor demonstraties, kennisoverdracht en de vestiging van kleinschalige bedrijven en circulaire gebiedsontwikkeling.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Groepen van bedrijven, overheden.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Een Geïntegreerde Territoriale Investerings(GTI)-aanpak betekent dat voor een bepaald gebied (sociaal, economisch, milieu), een samenhangende aanpak ontwikkeld is, gericht op de problematiek binnen dat specifieke gebied. Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van co-creatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal een deel van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transities plaatsvinden binnen deze actielijn2. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden onderdeel van de GTI zijn:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Escamp, Haagse Hout, Laak, Scheveningen
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Stadshavens en Bospolder Tussendijken.
- Utrecht: Overvecht, Kanaleneiland en Utrecht Noord-West (Zuilen en Ondiep), aangrenzende bedrijfszones en Utrecht-Zuid.

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23 bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Te denken valt aan het stimuleren van energie-efficiëntie plan voor woningen in een wijk middels een CLLD. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar prioritaire as 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Voorzien wordt dat een deel van de bestaande Financiële Instrumenten wordt voortgezet en potentieel een nieuwe wordt toegevoegd. Continuering van inzet via bijvoorbeeld ED en SOFIE is nog onzeker, het VVE fonds zal zeker niet worden voortgezet. De keuze voor Financiële Instrumenten hangt af van de marktsituatie en zal met name ook door het type noodzakelijke interventies bepaald worden. In de tweede helft van 2021 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten meer duidelijkheid kunnen geven. Vaak zijn bijvoorbeeld afdekkingen van onrendabele toppen in projecten met betrekking tot de energietransities meer geschikt voor financiering met leningen of deelnemingen. In de vorige programmaperiode zijn hier goede ervaringen mee opgedaan en de verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor "first of a kind" demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken. In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorëntatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden ingezet in dit programma. Gestreefd wordt namelijk naar complementaire inzet. Daar waar dat het geval is zal dat een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.4.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	18
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	16
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	PSI1	Aantal projecten gericht op implementatie circulaire concepten	Projecten	1	24

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei) of ondersteuningsgebied (EFMZV)	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]

2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 13.250.000	eigen verzameling	
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 48	Afval gebruikt als grondstof	Ton/jaar	0	2021	PM	eigen verzameling	

2.2.4.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	030	€ 4.804.964
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	072	€ 9.802.127
2	EFRO	Meer ontwikkeld	VI	046	€ 5.016.746

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)

2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	01	€ 18.132.793
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	03	€ 1.491.045

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	VI	11	€ 5.016.746 ,00

2.3. Europa dicht bij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen

☒ Deze is een prioriteit voor een relevante landspecifieke aanbeveling
☐ Dit is een prioriteit voor jeugdwerkgelegenheid
☐ Dit is een prioriteit voor innovatieve acties
☐ Dit is een prioriteit voor de aanpak van materiële deprivatie**

* Tabel van toepassing op ESF+-prioriteiten.

** Zo ja, ga naar punt 2.1.2

2.3.1. Bevordering van de geïntegreerde sociale, economische en ecologische/duurzame ontwikkeling, cultureel erfgoed, toerisme en veiligheid in stedelijke gebieden

2.3.1.1 Steunverlening van de fondsen

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punten i) en iii) t/m vii);

De bijbehorende soorten acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Deze prioriteit is verankerd in de duurzame stedelijke ontwikkeling. West concentreert de inzet voor duurzame stedelijke ontwikkeling net als in de vorige programma periode voor heel Nederland in de geselecteerde GTI gebieden van de G4. Voor deze gebieden is een geïntegreerde aanpak gekoppeld aan de transitie uitgewerkt in stedelijke uitvoeringsplannen per stad gericht op de gekozen GTI gebieden. Voor de transitie naar een duurzame, circulaire, gezonde samenleving is voor deze gebieden een extra aanpak nodig veroorzaakt door een combinatie van factoren (lage participatie; verouderde woningen; minder financiële draagkracht). Door deze mismatch aan te pakken kunnen mensen uit deze gebieden aan het werk komen in banen die het gevolg zijn van bijvoorbeeld de energietransitie en de circulaire transitie. Daarnaast wordt zo de draagkracht groter om zelf ook in de gebieden en woningen de transitie aan te pakken en het (financieel) draagvlak daarvoor te vergroten. Bovendien speelt het arbeidspotentieel uit deze gebieden een cruciale rol gezien de omvang en demografische kenmerken (veel jeugd) voor het oplossen van het tekort in de nieuwe vaardigheden die voor de transitiebanen van de toekomst zijn vereist. Tot slot willen we juist hier Europa dicht bij de burger brengen door een andere benadering en instrumentarium.

Hieronder zijn de actielijnen en de daaraan verbonden interventies nader toegelicht.

Actielijn 1: Bevorderen van de transitie in de GTI-gebieden

Deze actielijn richt zich op gebiedsgerichte stimulans en draagvlak⁵ onder bewoners en ondernemingen die moeite hebben met het meekomen in de maatschappelijke uitdagingen en transitie. De transitieopgave en maatschappelijke uitdagingen gaan over de volle breedte. Door samen te werken aan innovaties en de wijk-economie in te richten naar een toekomstbestendig model, vergroten we de kansen voor bewoners en lokale ondernemers, verkleinen we de afstand tussen groepen in de maatschappij en investeren we in het vergroten van draagvlak. Dat kan door het toepassen van sociale innovaties in de wijk, waarin de overheid, ondernemers en bewoners in samenwerking manieren ontwikkelen om de grote maatschappelijke uitdagingen in de steden aan te pakken. Interventies kunnen worden ingezet om de grote maatschappelijke transitie tastbaar te maken. In het Klimaatakkoord is de bevordering van het maatschappelijk draagvlak apart opgenomen. Het succes van de transitie naar een klimaatcentrale, circulaire en CO₂-vrije samenleving hangt in sterke mate af van maatschappelijke acceptatie van de maatregelen en de verdeling van de lasten en lasten in brede zin.

⁵ <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/01/het-vertrouwen-moest-groeien-a4030094>

Transparantie en zeggenschap voor de burgers over de transitie in de wijk kunnen hier een belangrijke rol in spelen. In samenwerking met ondernemers, overheid, onderwijsinstellingen en bewoners wordt gewerkt aan de beste oplossingen voor de omgeving door een nieuwe sociale innovatieve aanpak om transities te bevorderen. Het grootste deel van deze actielijn zal ondergebracht worden in prioriteit 2 (klimaat) en gekoppeld aan de specifieke doelen die betrekking hebben op de transitie naar circulair en energie. Deze acties zullen aangevuld worden, in een zo veel mogelijk geïntegreerde aanpak, met de andere transities om deze gebieden ook op het terrein van gezondheid, veiligheid, wonen en participatie mee te krijgen in de brede transitie naar een weerbare economie voor deze gebieden en het verkleinen van achterstanden ten opzichte van de rest van de stad en West-Nederland als geheel.

De GTI-gebieden in de steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht kennen grote verschillen, zowel in omvang als in samenstelling. Dat maakt de onderliggende problematiek ook divers. Per stad wordt in het stedelijk uitvoeringsplan vastgelegd hoe en waar de interventies moeten landen gebaseerd op integrale gebiedsvisies. We kunnen met dit programma in belangrijke mate de lijn doorzetten van de vorige programmaperiode. Een meerjarig wat meer structurele inzet is bewezen effectiever dan éénmalige interventies. Door de geïntegreerde aanpak wordt op meerdere terreinen gewerkt aan het versterken van de gebieden, zodat bewoners en ondernemers meekomen in de maatschappelijke uitdagingen en transities. De geïntegreerde aanpak is nodig om de complexiteit om te buigen in draagvlak voor verandering.

Actielijn 2: Versterken arbeidspotentieel gekoppeld aan transities in GTI-gebieden.

De interventies voor het bevorderen van sociale inclusie en de bestrijding van armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit gaan gepaard met het tegengaan van de kwantitatieve en kwalitatieve mismatch op de arbeidsmarkt. Het vertrekpunt hierbij wordt gevormd door de vraag vanuit de werkgevers op de arbeidsmarkt en in de beroepen die ontstaan als gevolg van de diverse transitieopgaven, zogenaamde kansrijke beroepen. Met de initiatieven om mensen woonachtig in de GTI gebieden om of bij te scholen en koppelen aan de werkgelegenheid die als gevolg van transities vrij komt maar waarvoor bij ongewijzigde situatie onvoldoende arbeidsaanbod is verhogen we economische zelfredzaamheid en sociale inclusie. Het tegengaan van de mismatch op de arbeidsmarkt wordt gekoppeld aan het optimaal benutten van de arbeidspotentieel dat nu of aan de kant staat of een baan dreigt te verliezen.

De interventies voor het bevorderen van sociale inclusie en de bestrijding van armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit zijn gericht op het verbeteren van de randvoorwaarden voor het terugdringen van de mismatch op de arbeidsmarkt. Het vertrekpunt hierbij wordt gevormd door de vraag vanuit de werkgevers op de arbeidsmarkt. Door het stimuleren van goede condities voor re- en upskilling, wordt gewerkt aan het verhogen van economische zelfredzaamheid en sociale inclusie. Met deze actielijn willen we vooral zorgen voor goede randvoorwaarden en condities voor optimalisering van de arbeidsmarkt, van stagefaciliteiten tot het bevorderen van sociaal ondernemerschap. Het tegengaan van de mismatch op de arbeidsmarkt gaat langs vijf wegen:

- **Kwantitatieve mismatch:** door demografische veranderingen ontstaat er een andere verhouding op de arbeidsmarkt waardoor er in de toekomst meer gepensioneerden en minder werkenden zijn. Tegelijkertijd is er een groeiend onbenut arbeidspotentieel van mensen die niet meekomen op de arbeidsmarkt, sterk geconcentreerd in de GTI-gebieden. Daardoor ontstaan er problemen in de beschikbaarheid van mensen, mede doordat bepaalde beroepen bijvoorbeeld als onaantrekkelijk worden gezien. Dat houdt in dat er veel vacatures (vraag) ontstaan die ingevuld dienen te worden, daarvoor zijn juist de mensen uit de GTI-gebieden ook hard nodig. Dat kan door re en upskilling enerzijds en anderzijds door werken aantrekkelijker te maken door betere landing en begeleiding van werknemers in arbeidsplaatsen; hiervoor zijn ook conditionele investeringen nodig van bedrijven en vooral samenwerkingsverbanden van meerdere bedrijven en scholen. Daarmee wordt ook voortgebouwd op de succesvolle methodes van Kansen voor West II.

- Door mensen om te scholen naar de kansrijke banen en sectoren van de nieuwe economie, kan er wel een match ontstaan tussen de werkgever en werknemers die niet mee komen in de digitalisering en de transitie. Om toch zoveel mogelijk de aanpak van de vorige programmaperiode te kunnen doorontwikkelen houden we de optie open om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheid uit de veordening om ESF+-achtige activiteiten te mogen financieren, uiteraard alleen die activiteiten die integraal onderdeel van een EFRO-project uitmaken.
- Arbeidsmobiliteitsprojecten, gericht op in het kaart brengen van krimp- en groeisectoren en het oplossen van knelpunten bij specifieke branches, clusters. Deze interventies richten zich vooral op de kwantitatieve mismatch, waarbij er een grote groep werkenden aan de slag kan, maar waar de werkgevers de plekken niet opgevuld krijgen. Door met de juiste interventie of investeringen aanpassingen te doen, kunnen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter op elkaar aansluiten;
- Projecten op het gebied van de ontwikkeling van vaardigheden, in samenwerking met kennis- en onderwijsinstellingen door de koppeling van vraag en aanbod met het onderwijs en de arbeidsmarkt. Deze interventies richten zich meer op de kwalitatieve mismatch, waarbij door het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden, banen waarin nu grote tekorten zijn kunnen worden opgevuld. Beter gekwalificeerd personeel zorgt ervoor dat tekorten op de arbeidsmarkt kunnen worden ingevuld en dat mensen die (potentieel) langs de kant komen te staan, mee kunnen in de banen van de toekomst.
- Voor bovengenoemde acties verdient het aanbeveling nieuwe meer digitale vormen te gebruiken om de partijen en bewoners in de GTI-gebieden te betrekken.

Binnen deze actielijn zal worden voortgebouwd op de ervaringen uit de vorige programmaperiode. ESF zal geen onderdeel uitmaken van de GTI. Waar ESF zich richt op participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zal dit programma met EFRO zich blijven richten op randvoorwaardelijke investeringen, zoals leerwerkplaatsen en speciale samenwerkingstrajecten tussen bedrijven en scholen en gemeenten. Die zijn echter ook van belang om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt dichterbij of in die arbeidsmarkt te krijgen.

Lijst met geplande concrete acties die van strategisch belang zijn – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Acties behorende bij actielijn 1 (interventies 169):

- Transitiehub; Fysieke plekken in de wijken met het doel om maatschappelijke en economische transitie te versterken of/en beter in te bedden in stedelijke gebieden. In transitiehub kunnen nieuwe technologieën worden gedemonstreerd, kennis worden overdragen, trainingen aangeboden en mogelijkheden geboden voor het vestigen van kleinschalige bedrijven. Hiermee wordt de wijk versterkt en de weg vrij gemaakt voor innovatie.
- Draagvlakstimulering. O.a. Acties gericht op een goede governance en borging om op laagdrempelige wijze en met behulp van digitale hulpmiddelen participatieve ontwikkelvormen om de GTI-gebieden met en door de bewoners mee te krijgen in de genoemde transitie in te bedden.
- Voorbereiden van de transitieopgave door vraagbundeling van de partners en het maken van afspraken met betrokken consortia.
- Demonstratieprojecten en ontwikkelprojecten gericht op daadwerkelijke transitie naar een energie efficiënte en circulaire wijk of bedrijventerrein. Stadslabs gericht op het creëren van draagvlak door burgers te betrekken bij ontwikkelingen in de stad. Dat vraagt een bepaalde organisatiegraad van bewoners, ondernemers en in samenwerking met de overheid. Een concrete actie in de vorm van een stadslab, bijvoorbeeld op basis van het CLLD-instrument, kan een rol spelen in het op gebiedsniveau inzichtelijk krijgen van de lokale zorgen en belangen. Het werkt voorwaardenscheppend.

Acties behorende bij actielijn 2 (interventies 140, 141):

- Vernieuwende concepten gericht op bevorderen skills voor de genoemde transities; het gaat hier om randvoorwaardelijke investeringen in bijvoorbeeld de infrastructuur (in aansluiting op interventiegebied 140).
- Entree concepten (laagdrempelige concepten voor opleiding en begeleiding in sectoren met een tekort aan mensen) doorontwikkelen en verbreden met het bedrijfsleven;
- Talentprogramma's Energietransitie, digitalisering en ICT;
- Nieuwe leer/werkconcepten bijvoorbeeld gericht op breder inzetten creatieven en E-health toepassingen.

Deze sluiten ook nauw aan op en dragen bij aan de specifieke doelen e, f, g van het ESF plus (vo EU 2021-1057 van 24 juni 2021).

Ook wordt inzet verwacht op Social Impact Fondsen (revolverend financieel instrument gericht op financiering van sociale ondernemers), waarmee sociaal ondernemerschap gestimuleerd wordt dat zich richt op de maatschappelijk transities en dat een inclusieve benadering heeft m.b.t. de arbeidsmarkt, inclusief werk-leertrajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

De actielijnen van het stedelijke programma zijn gericht op meerdere verschillende doelgroepen. Bij projecten in Actielijn 1 is de doelgroep de bewoners en ondernemers in de afgebakende transitiegebieden. Deze brede doelgroep wordt door de interventies geraakt, waar de begunstigden waarschijnlijk meer bestaat uit rechtspersonen die voor de doelgroep aan de slag gaat.

Bij Actielijn 2 is de doelgroep van de interventies de ondernemers, overheden, scholen en alle type werkgevers in de afgebakende transitiegebieden die aan de slag gaan met betere randvoorwaarden om het onbenut arbeidspotentieel en kwetsbare werkenden/werknemers “bruikbaar” te houden en krijgen voor de mismatchverkleining.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

De GTI;s van de steden omvatten de volgende gebieden:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Escamp, Haagse Hout, Laak, Scheveningen
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Stadshavens en Bospolder Tussendijken.
- Utrecht: Overvecht, Kanaleneiland en Utrecht Noord-West (Zuilen en Ondiep), aangrenzende bedrijfszones en Utrecht-Zuid.

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen.

Voor deze gebieden worden 4 Geïntegreerde Territoriale Instrumenten opgezet, zoals bedoeld in artikel 23 van de CPR. Dit is feitelijk een aanscherping van het instrumentarium uit de vorige programmaperiode, toen er ook een GTI als instrument per G4 stad was. De afbakening en selectie van de GTI-gebieden is iets aangepast op grond van de sociaal-economische kenmerken, waarop de selectie is gebaseerd. Grotendeels gaat het om dezelfde gebieden. Soms is wel wat verbetering opgetreden in de sociaal-economische situatie, maar niet zodanig dat achterstanden zijn ingehaald. Zoals ook beschreven in het Handboek voor Duurzame Stedelijke Ontwikkeling van de Europese Commissie is borging en lange termijn strategie een essentieel onderdeel van de aanpak in onze GTI-gebieden. De COVID-19 pandemie heeft weer eens te meer duidelijk gemaakt dat deze gebieden het meest kwetsbaar zijn en de bevolkingsgroepen hier het meest geraakt zijn door de crisis. De weerbaarheid kan alleen door langjarige strategische geïntegreerde inzet worden verbeterd en dit legitimeert voor ons continuering van het GTI-instrument. Het gebruik van Community Led Local Development past goed bij meerdere van de mogelijke GTI interventies. Bij de nadere uitwerking van deze interventies in de stedelijke uitvoeringsplannen en projecten

wordt de mogelijke inzet van CLLD's overwogen. Aantal, aard en omvang van de CLLD's worden aan de hand van de concrete voorstellen nader bepaald.

Acties binnen deze aanpak zullen worden afgestemd op de relevante regionale arbeidsmarktstrategieën en er zal naar synergie gezocht worden met het ESF+ programma.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Met deze prioriteit wil het programma actief bijdragen aan het bevorderen van gelijkheid en inclusie op de arbeidsmarkt en in de transities, juist door zich te richten op die gebieden die zowel economisch als sociaal achterblijven.

Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. Het geldt als een knock-out-criterium bij toetsing en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

De interventies in beide actielijnen zijn erop gericht om te investeren in projecten. Bij projecten in de Actielijn 1: "Bevorderen van transities in GTI-gebieden" wordt gebruik gemaakt van projectsubsidies en mogelijk financiering met (revolverende) fondsen. Bij Actielijn 2 "" wordt gebruik gemaakt van projectsubsidies voor de beide interventies, de matchingsprojecten en de projecten in samenwerking met het onderwijs. Financiering via (revolverende) fondsen is eveneens mogelijk. Denk aan specifieke instrumenten voor sociale ondernemers. Vooral nog is net in het kader van REACT gestart met een Social Impact Fonds, bij succes zou deze ook kunnen bijdragen aan het nieuwe programma om binnen actielijn 2 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij sociale ondernemers te gaan laten werken aan de transities. Voor actielijn 1 is de inzet van Financiële Instrumenten, zoals SOFIE en FRED in de voorgaande programmaperiodes, gezien de specifiekere doelen onderwerp van onderzoek. Afhankelijk daarvan wordt dit in 2022 nader ingevuld met de best passende wijze van financiering.

2.3.1.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	0	415
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	0	60
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	5
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO04	Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun heeft ontvangen	Ondernemingen	0	350
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO75	Ondersteunde strategieën voor geïntegreerde territoriale ontwikkeling	Aantal GTI	4	4
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO80	Ondersteunde strategieën voor vanuit de gemeenschap geleid lokale ontwikkeling	Aantal CLLD	1	3

5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	PSI2	Aantal samenwerkingsverbanden gericht op het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven en/of overheid	Aantal samenwerkingsverbanden	0	25
---	---	------	-----------------	------	---	-------------------------------	---	----

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangspunt of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 15.000.000,00	Eigen systeem	
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	PSRI1	Aantal werkgevers die deelnemen aan projecten gericht op het verkleinen	Aantal Werkgevers	0	2021	425	Eigen systeem	

					van de mismatch op de arbeidsmarkt.						
--	--	--	--	--	-------------------------------------	--	--	--	--	--	--

2.3.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	140	€ 15.021.394
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	141	€ 5.007.131
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	169	€ 10.013.263

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	01	€ 28.042.788
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	03	€ 2.000.000

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	11	€ 30.042.788

3. Financieel plan

3.A Overdrachten en bijdragen

Referentie: artikelen 10 en 21 van de GB-verordening

Tabel 15: Bijdragen aan InvestEU*

N.V.T.

Tabel 16: Overdrachten naar instrumenten in direct of indirect beheer*

N.V.T.

Tabel 17: Overdrachten tussen fondsen in gedeeld beheer*

N.V.T.

3.1 Financiële toewijzingen per jaar

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder g), punt i)

Tabel 10: Financiële toewijzingen per jaar									
Fonds	Regiocategorie	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
	Meer ontwikkeld	€ 24.709.146	€ 25.204.322	€ 25.709.402	€ 26.224.752	€ 26.750.409	€ 27.286.578	€ 27.833.476	€ 183.718.085
	Overgang	€ 3.177.757	€ 3.241.439	€ 3.306.396	€ 3.372.674	€ 3.440.276	€ 3.509.231	€ 3.579.566	€ 23.627.339
Totaal		€ 27.886.903	€ 28.445.761	€ 29.015.798	€ 29.597.426	€ 30.190.685	€ 30.795.809	€ 31.413.042	€ 207.345.424

3.2 Totale financiële toewijzingen per fonds en nationale medefinanciering

Prioriteit	Grondslag voor de berekening van de EU-steun (totaal of publiek)	Fonds	Regiocategorie*	EU-bijdrage (a)	Nationale bijdrage (b)=(c)+(d)	Indicatieve uitsplitsing van de nationale bijdrage		Totaal (e)=(a)+(b)**	Percentage Medefinanciering (f)=(a)/(e)**
						publiek (c)	particulier (d)		
Prioriteit 1	P/T	EFRO	Meer ontwikkeld	€ 93.190.333	€ 139.785.499	€ 69.892.750	€ 69.892.750	€ 232.975.832	40,00%
			Overgang	€ 15.979.843	€ 10.653.229	€ 5.326.614	€ 5.326.614	€ 26.633.072	60,00%
Prioriteit 2***		EFRO	Meer ontwikkeld	€ 54.272.275	€ 81.408.412	€ 40.704.206	€ 40.704.206	€ 135.680.687	40,00%
			Overgang	€ 6.848.504	€ 4.565.669	€ 2.282.835	€ 2.282.835	€ 11.414.174	60,00%
Prioriteit 5		EFRO	Meer ontwikkeld	€ 30.042.788	€ 30.042.788	€ 15.021.394	€ 15.021.394	€ 60.085.577	50,00%
Totaal EFRO****			Meer ontwikkeld	€ 177.505.396	€ 251.236.700	€ 125.618.350	€ 125.618.350	€ 428.742.096	41,40%
			Overgang	€ 22.828.347	€ 15.218.898	€ 7.609.449	€ 7.609.449	€ 38.047.245	60,00%
Algemeen totaal				€ 200.333.743	€ 266.455.598	€ 133.227.799	€ 133.227.799	€ 466.789.341	42,92%

* Voor het EFRO: minder ontwikkeld, overgang en meer ontwikkeld en, in voorkomend geval, speciale toewijzing voor ultraperifere en noordelijke dunbevolkte regio's. Voor het CF: niet van toepassing. Voor technische bijstand hangt de toepassing van regiocategorieën af van de selectie van een fonds.

** Indien relevant voor alle regiocategorieën.

*** Prioriteit 2 is incl. ITI - budget steden

**** Geen aparte regel opname TB vanwege gebruik flate rate

4. Randvoorwaarden

Randvoorwaarde	Fonds	Specifieke doelstelling	Voldoen aan randvoorwaarde	Criteria voor de vervulling van de randvoorwaarde	Voldoen aan criteria	Referentie aan relevante documenten	Afdekking van de randvoorwaarde(n) binnen NL
Goede governance van de nationale of regionale strategie voor slimme specialisatie	EFRO	1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie Alle specifieke doelstellingen van deze beleidsdoelstellingen	JA	Strategieën voor slimme specialisatie worden ondersteund door:			
				1. Actuele analyse van knelpunten voor innovatieverspreiding, met inbegrip van digitalisering	JA	<p>Hoofdstuk 2 van de RIS3 West biedt een actuele analyse van de innovatiegraad en het concurrentievermogen van West-Nederland. Dit hoofdstuk bevat een vergelijking met andere Europese regio's en het bevat een analyse van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen. Ook de SWOT analyse in hoofdstuk 2 geeft een goed beeld van de kansen en bedreigingen, digitalisering komt ruim aan bod in de SWOT (ook in de uitwerking in de bijlage). In hoofdstuk 2 (2.1 met name) wordt ook de zwakte geïdentificeerd van de nog steeds achterblijvende R&D uitgaven als % van het BRP in vergelijking met andere hoog innovatieve regio's.</p> <p>Hoofdstuk 3 van de RIS3 focust op de kernelementen van het beleid van West, sleuteltechnologieën zijn daarin heel belangrijk en digitalisering is een centrale sleuteltechnologie in het missiegedreven innovatiebeleid. De uitdaging zit in de valorisatie: innovaties de markt laten bereiken. Uit het Entrepreneurial Discovery Proces en de data-analyse volgt dat dit in West-Nederland van belang is. Het MKB – en de start- en scale-ups hierbinnen – spelen hierbij een cruciale rol. Hoe de RIS3 hieraan bijdraagt, is in hoofdstuk 3 uiteengezet. Met een focus op het wegnemen van obstakels voor opschaling biedt deze RIS3 mogelijkheden om voldoende toegevoegde waarde te hebben.</p> <p>Vraagstukken op het gebied van innovatieverspreiding zouden duidelijker kunnen worden uitgewerkt, met name tussen openbaar onderzoek en het bedrijfsleven, in het bijzonder het MKB. Het RIS werkt niet duidelijk uit hoe het systeem van openbaar onderzoek in West-Nederland zich verhoudt tot economische structuren en wat de uitdagingen zijn voor innovatieverspreiding (zoals</p>	

						<p>het belemmeren van kennisabsorptie van kleine ondernemingen of het gebrek aan overeenstemming tussen wetenschappelijke output en economische structuren). Inmiddels is er beleid geformuleerd op dit punt middels een Tweede Kamerbrief voor Innovatie-Ecosystemen. In de update van de RIS zal hier een diepere analyse over worden opgenomen. Tevens zal meer aandacht worden besteed aan overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling.</p>
			2. Bestaan van bevoegde regionale / nationale instelling of instantie belast met het beheer van de strategie voor slimme specialisatie	JA		<p>Voor West-Nederland is de managementautoriteit (MA, gedelegeerd aan de gemeente Rotterdam) namens het samenwerkingspartnerschap G4P4 (de vier grote steden en de vier provincies in het programmagebied) het competente instituut. DE MA is verantwoordelijk voor het opstellen en onderhouden van de RIS3. Dit wordt vastgelegd in mandaten en samenwerkingsconvenanten. Belangrijke besluiten worden ook voorgelegd aan betrokken G4P4 besluitvormingsorganen. Deze RIS3 is in alle 8 de colleges van de bestuursorganen, die partner zijn in Kansen voor West vastgesteld in februari en maart 2020.</p> <p>West-Nederland had traditioneel geen regionale ontwikkelingsmaatschappij. Die waren wel historisch gegroeid in andere Nederlandse regio's. De laatste jaren zijn voor het eerst regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) in West opgericht. Meestal per provincie (Innovation Quarter in Zuid-Holland, Horizon in Flevoland, in Utrecht is recent een ROM opgericht en tot slot ontstaat met de oprichting van een ROM voor Noord-Holland een dekkend verhaal voor het gebied van EFRO-West). Ook de zogeheten Economic Boards worden of zijn meer op provinciaal of regionaal niveau opgericht en ingericht. De regionale ontwikkelingsmaatschappijen hebben als 1 van de kerntaken om innovatie in de regio te ontwikkelen en zijn derhalve belangrijke partners voor de uitvoering van de RIS3. Ze zijn niet verantwoordelijk voor de RIS3 zelf, maar wel voor het ontwikkelen van innovatieprojecten passend in de RIS3.</p> <p>De Kansen voor West Managementautoriteit heeft een voldoende administratieve capaciteit en werkt heel nauw samen met andere overheidslagen en publiek-private structuren. Dit levert een solide institutionele basis op. De monitoring en actualisatie van de RIS3 zal worden uitgevoerd door de MA die hiervoor de opdracht krijgt van uit de G4P4, deze taak zal ook vastgelegd worden in het samenwerkingsconvenant.</p> <p>De MA zal dat in nauwe samenwerking doen met haar partners en de netwerken die zij hebben. Het netwerk bestaat uit kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.</p> <p>MA West is een organisatorisch onderdeel van de gemeente Rotterdam en voert in die hoedanigheid het landsdelige Kansen voor West uit in West-Nederland. Voor de actualisatie en monitoring van de RIS 1 heeft de MA-bevoegdheid van de andere 7, vastgelegd in het convenant. MA West is tevens opdrachtgever van Professor Boschma voor het monitorinstrument, dat specifiek voor deze RIS is ontwikkeld en ook voor cijferreeksen van het Centraal Bureau voor de Statistiek. MA west voert in deze hoedanigheid al ruim 13 jaar Europese programma's uit en de gemeente Rotterdam was vanaf het allereerste begin van de EFRO-programma's betrokken als</p>

						<p>verantwoordelijk orgaan. Het beschikt over voldoende kennis/ vaardigheden, financiën en datasystemen voor het uitvoeren van de programma's. In de besluitvorming kunnen de actualisaties door 8 colleges worden voorgelegd voor besluitvorming. Door de uitvoering verzamelt de MA veel signalen uit de markt. De MA is voor deze taak in voldoende mate geëquipeerd en beschikt over de daarvoor benodigde competenties, een eigen netwerk en heeft toegang tot de rijke netwerken van de acht partners. Er is een vast overleg met de accounthouders van alle partners en het ministerie waar de monitoring van de RIS kan worden geagendeerd.</p> <p>Om de input vanuit het veld te organiseren en de RIS dynamisch te houden zal er op regelmatige basis met de stakeholders groepen van de partners worden overlegd en zal er daarnaast ook met andere stakeholders zoals bedrijven, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, kennisinstellingen etc. worden afgestemd.</p>
			3. Instrumenten voor toezicht en evaluatie om de voortgang te meten in de richting van de doelstellingen van de strategie	JA		<p>Hoofdstuk 7 van de RIS3 West gaat over monitoring en periodieke evaluatie. Naast het continueren van de monitor die is gebruikt in de vorige programmaperiode is onder leiding van professor Boschma een specifiekere monitor opgezet aan de hand van het relatedness model voor Landsdeel West. Dit model is onder meer geschikt om internationaal complementaire competenties te zoeken en valideren. In maart 2020 is een nulmeting opgeleverd, waarmee de monitor een actueel en dynamisch beeld oplevert. Deze gegevens worden periodiek geupdate (tenminste 2-jaarlijks). Het definitieve rapport is inmiddels ook bestuurlijke besproken en geduid met alle partners. Vervolgens wordt deze monitor elke twee jaar herhaald. De stakeholders worden hierbij ook betrokken en de monitor wordt breed gedeeld. Aan de hand van de geactualiseerde monitor wordt gekeken of de RIS bijstelling heeft. Een in het Engels vertaalde versie van de monitor is bijgevoegd. Kern indicatoren die de monitor hanteert zijn relatedness en complexity. Aan de hand van deze indicatoren worden de specialisaties in kaart gebracht. Bij relatedness wordt gekeken naar relevante verwante patenten. Hoe groter de relatedness hoe minder risicovol de specialisatie. Tevens wordt gemeten hoe belangrijk de specialisatie is, de nulmeting van maart 2020 kan dan worden afgezet tegen herhalingsmetingen, afgelezen kan worden of de specialisatie is geslaagd (tot groei heeft geleid). Naast patenten worden ook naar sectordata gekeken. Achterliggende principe is ook hier dat hoe meer gerelateerdheid hoe kansrijker.</p> <p>Daarnaast wordt samen met de andere landsdelen afstemming gezocht met de monitoring van het missie-gedreven innovatiebeleid van het Kabinet.</p> <p>De RIS zal elke twee jaar geëvalueerd worden aan de hand van de nieuwe monitorgegevens en aangevuld met aanvullend evaluatieonderzoek van meer kwalitatieve aard onder de stakeholders.</p> <p>Er zijn inmiddels in alle regio's binnen West structuren gevormd waarbij actief in triple-helix verband invulling wordt gegeven aan de strategie, de stakeholders zijn dus belangrijke actoren in de uitvoering. In diverse governance-modellen in de regio hebben industrie-kennisinstellingen en</p>

						<p>overheid de samenwerking opgezocht om de RIS3 geheel of ten dele tot uitvoer te brengen, zoals in de Taskforce Technologische Industrie Zuid Holland.</p> <p>In de update van de RIS3 zullen we de kenindicatoren over %R&D uitgaven en aantal R&D werkers toevoegen. Deze zijn echter voor handen in de regulier beschikbare statistieken van het CBS.</p> <p>Binnen de MA is ruim voldoende expertise en kennis voorhanden voor evaluatie en monitoring. Zo heeft de programmanager al ruim 20 jaar ervaring op dit terrein en geldt als expert.</p>
			4. Doeltreffende werking van het ondernemingsgezin ontdekkingsproces	JA		<p>In Nederland is het al de gewoonte heel veel af te stemmen tussen partijen, we noemen dat ook wel het poldermodel. Ook in West-Nederland is het heel gebruikelijk om partijen uit te nodigen en bij iedere stap in elk proces mee te laten denken en input te laten leveren, in hoofdstuk 6.2 is aangegeven hoe dit bij deze RIS is gedaan.</p> <p>In Zuid-Holland zijn allerlei betrokkenen in het kader van de zogeheten Next Economie strategie drie jaar lang geraadpleegd. Dat was een grote actie op het toekomstig verdienvermogen in deze provincie. Deze basis is vervolgens benut als input voor de RIS3 West. Maar het is niet verstandig een dergelijk consultatie proces weer helemaal opnieuw over te doen. In het kader van de RIS3 mochten en mogen partners wel weer input leveren, maar dat levert bij velen ook wel iets op van ‘dat heb ik toch al een keer verteld’. West-Nederland geeft er dus voorkeur aan om niet allerlei nieuwe structuren te bedenken, maar juist (en beter) aan te sluiten bij bestaande relevante structuren, zoals de Economic Boards in de verschillende regio’s (zoals aangegeven in hoofdstuk 7), maar ook op nationale schaal met bijvoorbeeld de Kennis en Innovatie Agenda’s (KIA’s). Dat zorgt ook voor een betere inbedding en draagvlak.</p> <p>Gezien de diep ingebedde poldercultuur blijft het EDP niet beperkt tot de RIS3, maar wordt de afstemming ook toegepast voor het opstellen van het concept Operationeel Programma in 2020, met dien verstande dat dan ook andere partners worden uitgenodigd die bijdragen leveren op de andere prioriteiten (bv klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling).</p> <p>Zoals in hoofdstuk 6.2 al reeds is aangegeven gaan we de RIS als gedachtegoed verder doorontwikkelen. Dit draagt onder andere verder bij aan het innovatiesysteem. Zoals we de RIS hebben opgepakt gaan we dit twee jaarlijks voortzetten met gebruik van de diverse monitoringstools. De kwantitatieve monitoring wordt actief ingezet om het EDP te ondersteunen om zo de actualisatie van de RIS verder te helpen.</p> <p>De betrokkenen worden geïdentificeerd door gebruik te maken van de reeds bekend stakeholders die in de eerdere processen zijn betrokken. Daarnaast zullen we altijd open staan voor nieuwe stakeholders. Deze kunnen onder andere worden geïdentificeerd uit de project indieners binnen de</p>

						<p>diverse programma's. Door het netwerk en eigenaarschap van de 8 partners in Kansen voor West is er zicht op een groot aantal ondernemers en instanties die bezig zijn met de thema's waar West Nederland in uitblinkt. Daarnaast zullen we bij de eerste lijn stakeholders ook vragen naar interessante unusual suspects uit dat netwerk.</p> <p>Belangrijk is het verankeren van het EDP. Dat zal gebeuren middels de vele structuren die daar al voor bestaan in West Nederland. Er zijn tal van samenwerkingsverbanden zoals de Economic Boards en onderliggend opgerichte Triple Helix samenwerkingsverbanden. Zij vormen een permanente structuur voor EDP vormen binnen de innovatie ecosystemen in de regio. Permanent zal via die gremia "voeding" worden gegeven aan het EDP.</p>
				5. Acties die nodig zijn voor de verbetering van de nationale of regionale onderzoeks- en innovatiesystemen	JA	<p>De RIS3 strategie voor West-Nederland is gericht op synergie met Europees, nationaal en regionaal beleid. Alleen dan is een optimale inzet gericht op de zeer ambitieuze doelstelling van een volledig circulaire en CO₂-neutrale economie mogelijk. De RIS3 West is missiegedreven (zoals ook het Europees en Nationaal Beleid) en gericht op het gebruik van sleuteltechnologieën in de topsectoren. Aansluiting op de vijf Kennis- en Innovatieagenda's is gewenst en logisch.</p> <p>De RIS3 sluit aan op Europese en nationale prioriteiten en plannen met een specifieke regionale invulling. Die zijn gericht op maatschappelijke uitdagingen en maken gebruik van cross-sectorale oplossingen. De rode draad uit de SWOT-analyse is de noodzakelijke en gewenste opschaling van innovatie. Juist op dat terrein schiet het bestaande overheids-instrumentarium nog tekort. Met een focus op het wegnemen van obstakels voor opschaling krijgt deze RIS3 een plaats in het palet die voldoende toegevoegde waarde biedt. In onder meer het EFRO programma Kansen voor West III zal gestimuleerd worden om bij de te selecteren projecten het wegnemen van obstakels voor opschaling (die verschillen in aard en omvang per project) mee te nemen.</p> <p>Tot slot merken we op dat de nieuwe RIS3 niet alleen bijdraagt aan innovatie met economische én maatschappelijke impact, maar ook het West-Nederlandse innovatiesysteem als geheel versterkt. Er is daarmee geen noodzaak om een regionaal innovatiesysteem op te bouwen; wel wordt het innovatiesysteem verbeterd, met name door de impact ervan (maatschappelijk rendement) te vergroten:</p> <ul style="list-style-type: none"> -De aanwezige quadruplehelix-partijen (triple helix plus burgercoöperaties/maatschappelijk middenveld) worden gestimuleerd om nog meer samen te werken aan de vermarkting van innovatie. Alleen door tot rendabele businessmodellen te komen kan innovatie ook echt breed worden geïmplementeerd. Het MKB wordt daarbij beter in positie gebracht om innovatie naar de markt te brengen. - De inzet op 'innovatie met een open blik', met sterke internationale verbanden, versterkt de innovatieketen en zorgt dat kennis van buiten in West wordt ingezet en vice versa. - Een verbeterde governance versterkt ook het innovatiesysteem. Op die manier is West beter in

							staat om in te spelen op relevante trends, ontwikkelingen, opgaven en marktkansen in de periode 2021-2027.
				6. Acties om de industriële overgang te sturen	JA		De industrie in West-Nederland is al topnotch in vergelijk met industrieën elders. Toch brengen de maatschappelijke uitdagingen rondom bijvoorbeeld klimaat, circulair, biodiversiteit, gezondheid en veiligheid nog grote uitdagingen met zich mee en significante transities. Juist in de SWOT-analyse (ook in de bijlage) staan veel voorbeelden hiervan opgenomen. De RIS3 West is juist gericht op de ondersteuning van industriële transitie. In West liggen er bijvoorbeeld kansen voor het met procestechnologie circulair maken van de industrie.
				7. Maatregelen voor internationale samenwerking	JA		Hoofdstuk 5 van de RIS is gericht op internationalisering een belangrijk thema voor veel bedrijven in West-Nederland, veel bedrijven zijn op export en samenwerking gericht. Het hoofdstuk bevat ook een korte, niet-limitatieve tour langs de belangrijke netwerken, verbanden en thema's voor kansrijke internationale samenwerking in ons landsdeel, zoals de internationale netwerken rondom Circulair, Chemie en Life Sciences en het Vanguard Initiatief.
Strategisch beleidskader ter ondersteuning van op energie-efficiëntie gerichte renovatie van residentiële en niet-residentiële gebouwen	EFRO	2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer 2.1 Bevordering van energie-efficiëntiemaatregelen	JA	1. Er is een nationale langetermijnrenovatiestrategie vastgesteld ter ondersteuning van de renovatie van het nationale bestand van residentiële en niet-residentiële gebouwen, in overeenstemming met de eisen van Richtlijn 2010/31/EU betreffende de energieprestatie van gebouwen. Deze strategie:	JA	Lange Termijn Renovatiestrategie is er sinds 6-3-2020 (zie https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/03/06/lange-termijn-renovatiestrategie-op-weg-naar-een-co2-arme-gebouwde-omgeving/rapport-lange-termijn-renovatiestrategie-op-weg-naar-een-co2-arme-gebouwde-	

					omgevinging.pdf	
			1a) bevat indicatieve mijlpalen voor 2030 en 2040 en streefdoelen voor 2050;	JA	Zie pagina 72	<p>Nederland stuurt bij de verduurzaming van de gebouwde omgeving primair op CO₂ reductie. Met het INEK wordt ingezet op een reductie van 49% in 2030 tov 1990. Er is geen vertaling naar sectorale streefcijfers uitgevoerd. Wel zijn aanvullende CO₂ reductie doelstellingen tov het bestaande en voorgenomen beleid opgenomen. Voor de gebouwde omgeving bedraagt dit 3,4 Mton. Daarmee komt de maximale uitstoot voor de gebouwde omgeving in 2030 uit op 15,3 Mton</p> <p>Voor 2050 is in de Nederlandse klimaatwet van 2020 aangegeven dat gestreefd wordt naar een CO₂ reductie van 95%. Omdat ook hier geen sectorale doelstelling is opgenomen wordt in de LT renovatiestrategie uitgegaan van een rechtstreekse doorvertaling naar de gebouwde omgeving. Dat staat gelijk aan een maximale uitstoot van 1,5 Mton in 2050.</p> <p>Omdat er voor 2040 geen specifieke doelen zijn vastgesteld gaat de LT renovatiestrategie bij het bepalen van een indicatieve mijlpaal voor 2040 uit van een lineaire afname van de uitstoot, Deze bedraagt dan maximaal 8,4 Mton in 2040.</p> <p>In de strategie wordt verder benadrukt dat het hier om indicatieve doelstellingen gaat die kunnen worden bijgesteld in een volgende versie van het INEK als ontwikkelingen (kosteneffectiviteit van energietransitie of innovatie) daar aanleiding toe geven.</p>
			1b) biedt een indicatief overzicht van budgettaire middelen voor de uitvoering van de strategie;	JA	Zie hoofdstuk 8 pagina's 58-65.	budgettaire middelen is verwijzing naar programma's (Warmtefonds, Renovatieversneller, Programma Aardgasvrije wijken) en verschillende fiscale (inclusief hypotheek aftrek/verruiming, energie- en milieuinvesteringsaftrek voor bedrijven) en subsidieregelingen (waaronder Investeringsubsidie Duurzame Energie, subsidie energiebesparing eigen huis, programma energiebesparende maatregelen).
			1c) bevat definities van doeltreffende mechanismen voor de bevordering van investeringen in de renovatie van gebouwen.	JA	Zie hoofdstukken: 3: kosteneffectieve aanpakken van renovatie 4: Beleid en acties mbt grondige renovatie	<p>Hier worden de definities uit de Richtlijn Energie Efficiency en de Energie Prestatie Gebouwen Richtlijn als uitgangspunt genomen.</p> <p>Verder bestaat de strategie uit een opsomming van de verschillende beleidsinitiatieven die zorgdragen voor het behalen van de doelstellingen. Waar nodig zijn in de toelichting definities ter verduidelijking opgenomen.</p>

					<p>5: Beleid en acties gericht op slechts presterende gebouwen en op energiearmoede</p> <p>6: Beleidsmaatregelen en acties gericht op openbare gebouwen</p> <p>7: Stimulansen voor het gebruik van slimme technologieën en vaardigheden</p>	
			2. Maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie om de vereiste energiebesparingen te verwezenlijken	JA	<p>https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf</p> <p>Pagina's 64-69 en Bijlagen 3, I en II</p> <p>https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-</p>	<p>In Het Integraal Energie en Klimaatplan gaat Nederland uit van een Energie-efficiency doelstelling van 32,5% in 2030.</p> <p>Uitgangspunt voor het behalen van de doelstelling is een brede mix van 50 beleidsinstrumenten voor Industrie, gebouwde omgeving, energie, transport en landbouw.</p> <p>Doorrekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving laten zien dat het beleid dat in de ramingen kon worden meegenomen onvoldoende is om de doelstelling te behalen. Tegelijkertijd is een aantal beleidsmaatregelen zoals die voor aardgasvrije wijken, CO₂ heffing industrie, emissieloze zones voor verkeer en sluiting kolencentrales nog onvoldoende uitgewerkt om in de ramingen mee te kunnen nemen. Mochten deze maatregelen onvoldoende zijn om de streefdoelen te bereiken dan zullen aanvullende beleidsmaatregelen worden ingevoerd. De Verkenning geeft overigens aan dat de energie efficiency doelstelling voor 2020 ruim is gehaald.</p> <p>In de beoordeling van het INEK stelt de EC dat de maatregelen en acties realistisch maar dat het ontbreekt aan details en kwantificering, waardoor het moeilijk is te bepalen of de maatregelen ervoor zorgen dat de doelen worden gehaald. De verdere uitwerking van de maatregelen en de jaarlijkse doorrekeningen van het PBL zullen e.e.a. meer inzichtelijk maken en waar nodig tot bijsturing leiden. De EC stelt verder aanvullende maatregelen voor o.a. om voort te bouwen op het momentum van de Renovation Wave en de mogelijkheden geboden vanuit het RRF. Omdat</p>

						klimaat-en-energieverkenning2020-3995.pdf	Nederland ervoor heeft gekozen de besluitvorming hiervan over te laten aan de nieuwe regering na maart 2021 is dat niet voor 30 april 2021 ter besluitvorming ingediend.
Governance van de energiesector	EFRO	2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer 2.1 Bevordering van energie-efficiëntiemaatregelen	JA	Er zijn nationale energie- en klimaatplannen vastgesteld en deze omvatten:	JA	https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf	De nationale uitgangspunten zijn neergelegd in de Klimaatwet (Ingaande 1-1-2020 zie waarin de CO ₂ -reductie hoofddoelen zijn opgenomen (49% in 2030, 95% in 2050 t.o.v. 1995). Deze punten zijn het startpunt voor het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan (INEK) 2021-2030 (elke 5 jaar te actualiseren). Deze wordt vervolgens uitgewerkt in o.a. het nationaal programma Regionale Energie Strategie opgebouwd uit regionale RES.
				1. alle elementen van het model in bijlage I van de verordening betreffende de governance van de energie-unie.	JA		De Bijlage is 1-op-1 gebruikt voor de indeling van het INEK.

		2.2 Bevordering van hernieuwbare energie door investeringen in opwekkingscapaciteit		2. een indicatief overzicht van de geplande financiële middelen en mechanismen voor maatregelen ter bevordering van koolstofarme energie.	JA		In de beoordeling geeft de EC aan dat het plan een vrij volledige assessment van de investeringsbehoeften weergeeft en dat de autoriteiten nadrukkelijk zijn nagegaan hoe de noodzakelijke middelen te mobiliseren. In het plan zelf is het overzicht niet erg gedetailleerd en ontbreekt veelal de kwantitatieve informatie. Dit is vooral een gevolg van de gekozen instrumenten (regulering en fiscale maatregelen) die tot het gewenste resultaat moeten leiden. De onderbouwing hiervoor is opgenomen in de onderliggende analyse van het CPB.
Doeltreffen de bevordering van het gebruik van hernieuwbare energie in alle sectoren en in de hele EU	EFRO	2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer 2.2 Bevordering van hernieuwbare energie door investeringen in opwekkingscapaciteit	JA	Er is voorzien in maatregelen om te zorgen voor: 1. Naleving van het nationale bindende streefdoel voor 2020 inzake hernieuwbare energiebronnen en van dit basisscenario tot 2030 in overeenstemming met deerschikking van Richtlijn 2009/28/EG		https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf https://www.regionale-energiestrategie.nl/default.aspx https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/02/14/programma-start-	Hernieuwbare energie (HE) – bevordering gebruik – volgens het INEK acht de EC voor NL 26% een redelijk doel (EU-doel 32%) en NL toont de ambitie een aandeel van 27% te realiseren. PBL schat dat met alle maatregelen 30-32% wordt gehaald (INEK pag. 10). Deze opgaven worden geborgd in het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie gestoeld op regionale energiestrategieën waarin per regio de concrete programma's en acties zijn opgenomen. Deze regionale strategieën zullen medio 2021 definitief worden vastgesteld. Dit is geborgd in het Interbestuurlijke Programma (februari 2018) voor een meerjarige programmatische nationale aanpak.

						interbestuurlijk-programma-ibp	
				2. Een toename van het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector met 1 procentpunt per jaar tot 2030	JA	http://www.rijks-overheid.nl/binaries/rijksverheid/documenten/rapporten/2019/12/31/voortgangs-rapportage-energie-uit-hernieuwbare-bronnen-in-nederland-2017-2018/bijlage-voortgangsrapportage.pdf	Toename aandeel HE in verwarming en koelingssector (als onderdeel van de richtlijn HE) wordt tweejaarlijks gemonitord. In 2015 en 2016 (rapportage 2018) was het 5,5%. In 2017 en 2018 resp. 5,7 en 6,1% (rapportage eind 2019). Zie op pag. 12 ook een uitgebreid overzicht van maatregelen genomen en/of gepland om de groei van HE te bevorderen.
Bijgewerkte planning voor afvalbeheer	EFRO	2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer	JA	Er is voorzien in afvalbeheerplan(nen) overeenkomstig artikel 28 van Richtlijn 2008/98/EG, zoals gewijzigd bij Richtlijn (EU) nr. 2018/851. Deze hebben betrekking op het hele grondgebied van de lidstaat en omvatten:		Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging die op 2 maart 2021 in werking treedt Zie www.lap3.nl/uitvoering-lap/tweede-wijziging/ -	<i>De teksten zijn nog gebaseerd op de eerste wijziging van LAP3 aangezien die van de tweede wijziging nog niet beschikbaar zijn</i>
		2.6 Ontwikkeling van (de overgang naar) de circulaire economie door		1. Een analyse van de huidige situatie inzake afvalbeheer in het betrokken geografische	J A	https://lap3.nl/publish/pages/121774/lap3_deel	In bijlage F4 zijn de feiten en cijfers opgenomen. Naast een toelichting bij de productie en verwerking van het Nederlands afval sinds 1985 is ook een inschatting gemaakt voor de komende planperiode (2029).

		middel van investeringen in de afvalsector en in een efficiënt gebruik van hulpbronnen		gebied, met inbegrip van de soort, de hoeveelheid en de bron van de afvalstoffen en een evaluatie van de ontwikkeling van de afvalstromen in de toekomst, rekening houdend met de verwachte gevolgen van maatregelen in het kader van afvalpreventieprogramma's die zijn opgezet in overeenstemming met artikel 29 van Richtlijn 2008/98/EG, zoals gewijzigd bij Richtlijn 2018/xx/EU		f bijlagen totaal_19_07_2019.pdf	
			J A	1. Een beoordeling van de bestaande regelingen voor afvalinzameling, inclusief de materiële en territoriale dekking van gescheiden inzameling en maatregelen om de werking ervan te verbeteren, alsook de behoefte aan nieuwe inzamelingsregelingen		https://lap3.nl/publish/pages/121369/lap3_a5_instrumentarium_19_07_2019.pdf	In het onderdeel Beleidskader wordt het beleid inzake afvalpreventie en -beheer geschetst. Naast de traditionele activiteiten als inzamelen, verbranden en storten komen ook onderwerpen als beschikbaar instrumentarium, afval of niet, vergunningverlening en capaciteitsregulering aan bod. Daarbij wordt toekicht gegeven in de monitoring en handhaving van het beleidskader.
			J A	2. Een beoordeling van de investeringskloof waaruit de behoefte aan aanvullende of aangepaste infrastructuur voor afvalbeheer blijkt, met informatie over de bronnen van inkomsten		https://lap3.nl/publish/pages/121368/lap3_a4_uitgangspunten_19_07_2019.pdf pagina's 42-44	De overheid heeft slechts een beperkte functie in de keten. De verantwoordelijkheid voor de afvalinzameling ligt bij de gemeenten. Die zamen zelf in of huren daarvoor de markt in. Als referentiewaarde van maximale kosten wordt met € 205 per ton gerekend. Voor de financiële stimulering van innovaties zijn er de Milieu-investeringsaftrek (fiscaal) en verschillende financiële instrumenten beschikbaar.

			ter dekking van de exploitatie- en onderhoudskosten		https://lap3.nl/public/pages/121369/lap3_a5_instrumentarium_19_07_2019.pdf pagina's 58-60	
			3. Informatie over locatiecriteria voor de keuze van locaties en capaciteit van toekomstige afvalverwerkingsinstallaties	J A	https://lap3.nl/public/pages/121391/lap3_b15_capaciteitsplanning_19_07_2019.pdf	De Rijksoverheid ziet de investeringsbeslissingen en exploitatie van AVI's al seen verantwoordelijkheid van de markt. Het beleid is erop gericht door circulaire processen (VANG=Van Afval Naar Grondstof) de benodigde capaciteit af te bouwen. Het is dan aan de markt om de restcapaciteit af te bouwen of te benutten door brandbaar restafval uit het buitenland te importeren.

5. Programma-autoriteiten

Tabel 13: Programma-autoriteiten			
Programma-autoriteiten	Naam van de instelling	Naam van de contactpersoon	E-mail
Managementautoriteit	Gemeente Rotterdam	Ruud van Raak	rghj.vanraak@rotterdam.nl
Boekhoudautoriteit	Gemeente Rotterdam	Nog niet bekend	Nog niet bekend
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën	Ton van Wissen	a.p.m.wissen@minfin.nl
Orgaan dat betaling van de Commissie ontvangt	Gemeente Rotterdam	Floor de Rooij	fwm.derooij@rotterdam.nl
Indien van toepassing, autoriteiten die betalingen ontvangen van de commissie op grond van technische bijstand (Artikel 30(5))	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Als er sprake is van technische bijstand extra tabel toevoegen (zie programmaformat):

Tabel 13 bis: Het gedeelte van de percentages als bedoeld in artikel 30, lid 5, onder b, dat zou worden vergoed aan de instanties die betalingen van de Commissie ontvangen in het geval van technische bijstand overeenkomstig artikel 30, lid 5 (in procentpunten)

Gemeente Rotterdam	100%
--------------------	------

6. Partnerschap

Bij het opstellen van het EFRO-programma zijn verschillende partners in West- betrokken; zij zullen ook betrokken blijven bij de uitvoering van het programma.

Betrokkenheid tijdens de voorbereiding

Voor de derde programmaperiode is dit programma een resultante van een goed functionerend partnerschap van de P4G4 (4 provincies en 4 grote steden in het Westen). De RIS3 voor West-Nederland vormt een belangrijk inhoudelijk vertrekpunt voor dit programma. In het traject om te komen tot een RIS3 zijn relevante partners op meerdere manieren betrokken en is een uitgebreid **Entrepreneurial Discovery Process** doorlopen. In dit proces zijn stakeholders geconsulteerd van veel verschillende partijen bij de 8 partners-Nederland. Het gaat om bedrijven, onderwijs-, kennis- en campusinstellingen, triple-helix organisaties, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, gemeenten, de G4P4 en instellingen uit het maatschappelijk middenveld. Dit is op verschillende niveaus gebeurd, per partner en als geheel en ook nog met een aantal stakeholder groepen afzonderlijk. Er is daarnaast een brede fysieke consultatie geweest op 26 september 2019 met ruim 120 aanwezigen gevolgd door een forse on-line consultatie, waarin ruim 50 reacties zijn ingediend door een breed scala aan partijen zoals waterschappen, kennisinstellingen, onderwijs, overheid, bedrijfsleven en non-gouvernementele organisaties.

Daarnaast is er een brede stuurgroep ingesteld met vertegenwoordigers van het Rijk, de 4 grote steden, de 4 westelijke provincies en de middelgrote gemeenten. over de hoofdlijn van de RIS3. Tot slot is er regelmatig overlegd over de inhoud van de RIS3 met de andere Nederlandse landsdelen en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Specifiek is er ook apart overleg geweest met een aantal topteam uit het missie-gedreven innovatiebeleid, die weer tripartiet zijn samengesteld.

Ook na vaststelling van de RIS3 en bij het opstellen van het EFRO-programma voor West-Nederland heeft de stuurgroep en managementautoriteit de relevante partners in West-Nederland en daarbuiten betrokken. Zo zijn er voor elke prioriteit werkgroepen ingesteld onder de stuurgroep, waarin de overheidslagen allemaal betrokken zijn. Het volledige OP is gebaseerd op de RIS3, dus niet alleen innovatie, en op het missiegedreven innovatiebeleid van het Rijk. Dat laatste beleid is ook weer breed geconsulteerd. De stuurgroep en het bestuurlijk overleg G4P4 hebben op diverse momenten versie van het OP besproken. Op 18 juni 2020 is een groot webinar gehouden dat door ruim 100 mensen is bezocht, naast algemeen is daar ook in deelsessies per prioriteit het OP breed geconsulteerd. Die is voortgezet in een brede online consultatie van 23 juni tot 9 juli 2020, waar vele reacties zijn opgehaald. Deze zijn allemaal beoordeeld en grotendeels verwerkt in het OP. Een aantal reacties hadden ook betrekking op de uitvoeringsfase en zullen daarin worden meegenomen. Net als bij de RIS3 hebben ook afstemmingen landelijk plaatsgevonden met het Rijk, zowel ambtelijk als bestuurlijk, en met de andere landsdelen.

Er is een brede en openbare manier van consulteren opgezet, waarbij ruim bekendheid gegeven is aan de consultatie en iedereen kon reageren.

Betrokkenheid tijdens de uitvoering

Ook tijdens de uitvoering blijven partners betrokken. De volgende gremia zijn betrokken bij de uitvoering, toezicht en evaluatie van het programma:

- 8 partners in het programma
- Comité van Toezicht
- Diverse gremia per partner
- werkgroepen
- Deskundigencommissie
- Stedelijke adviesgroepen Binnen de GTI's en mogelijk CLLD's zullen ook lokale groepen met een brede vertegenwoordiging worden betrokken, denk aan partijen die werken aan de energietransitie in die gebieden.

Programmapartners

Voor de uitvoering van het OP West 2021-2027 wordt het programmasecretariaat en de uitvoering, net als de vorige twee programmaperiodes belegd bij de Managementautoriteit van Kansen voor West (gemeente Rotterdam) bijgestaan

door drie Intermediaire instanties bij de gemeenten Amsterdam-Den Haag en Utrecht voor de uitvoering van de GTI's in die 3 steden. De MA en de 3 stedelijke programmabureaus begeleiden projectindieners bij het voorbereiden van hun aanvragen en de uitvoering van goedgekeurde projecten, bewaakt de financiële en inhoudelijke voortgang van het programma en zorgt voor de communicatie en publiciteit van het programma. Op twee manieren zijn alle 8 partners betrokken bij de uitvoering. Op de eerste plaats is bij alle 8 partners een steunpunt ingericht voor belangstellenden voor het programma, hier wordt de projectpijplijn gevuld. Daarnaast is er op programmaniveau een ambtelijk P4G4 overleg (accounthouderoverleg) samen met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat voor de relevante besluitvorming tijdens de uitvoering op programmaniveau. Tevens is er een bestuurlijk overleg van de G4P4. De samenwerking van de 8 partners is gebaseerd op een bestuurlijk convenant.

Comité van Toezicht

Er wordt bij de uitvoering van het EFRO-programma gewerkt met een Comité van Toezicht (CvT) met een toezichthoudende rol. Het CvT ziet toe op de correcte uitvoering van het programma: het evalueert de uitvoering en de voortgang van het programma, bespreekt de jaarprogrammering en brengt advies uit over door de Managementautoriteit (gemeente Rotterdam) voorgestelde wijzigingen van het programma. Dit Comité behoudt dezelfde samenstelling en functie als in de programmaperiode 2014-2020 en bestaat uit vertegenwoordigers van:

- De G4P4 (voorzitter)
- Vertegenwoordiger Werkgevers
- Vertegenwoordiger Werknemers
- Vertegenwoordiger overige Steden
- Vertegenwoordiger Kennisinstellingen/Onderwijs
- Vertegenwoordiger Milieuorganisaties
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Ministerie van BZK
- Het Maatschappelijk Middenveld
- Organisaties voor bewaken non-discriminatie

Deze selectie is conform de wettelijke kaders en gebruiken in Nederland.

Overige Betrokkenheid

Om voldoende voeding te houden met een bredere groep stakeholders zal binnen de daartoe al bestaande gremia periodiek zowel de RIS als de jaarprogrammering van het OP worden getoetst. Het gaat hier om de economic boards in de regio Utrecht, Zuid-Holland en de MRA (metropool regio Amsterdam inclusief delen van Noord-Holland en Flevoland). Dit heeft een vrijwel Westbrede dekking. Voor de Noordoostpolder en Noord-Holland Noord zal een vergelijkende externe vinger aan de pols worden gehouden. De werkgroepen die geadviseerd hebben bij het ontwerp van het OP zullen deze keer in stand blijven om advies te geven over de programmering tijdens de uitvoering en tot slot is een synergiegroep ingesteld met het Rijk en de andere landsdelen om onderling en breed in Rijk en regio voldoende de programmering synergetisch af te stemmen.

Deskundigencommissie

Een expertgroep van onafhankelijke deskundigen op de terreinen van het EFRO-programma zal de inhoudelijke beoordeling van projectaanvragen uitvoeren. Nadat aanvragen door de MA zijn getoetst op compleetheid, beoordeelt de deskundigencommissie de kwaliteit van aanvragen en geeft zij een zwaarwegend advies aan de managementautoriteit op basis van punten voor de landelijk afgesproken criteria.

De criteria voor de selectie van deskundigen in de commissie zijn:

- Onafhankelijkheid: geen betrokkenheid bij aanvragers. Indien die er wel is zal het betreffende lid niet deelnemen aan de beraadslagingen over dat project.
- Deskundigheid: inhoudelijke expertise op het/de terrein(en) van het programma.

De deskundigencommissie wordt benoemd door de managementautoriteit op advies van het Comité van Toezicht. De samenstelling verandert deels ten opzichte van de programmaperiode 2014-2020, om zo recht te doen aan de inhoudelijke

wijzigingen in het programma 2021-2027 ten opzichte van de periode ervoor. Er zal een grotere schil experts worden gevraagd en met een centrale kerncommissie worden gewerkt, dit naar “best practice” van de collega’s van OP Zuid.

Stedelijke adviesgroepen

Eigenlijk als sinds de jaren 90 van de vorige eeuw werkt EFRO West-Nederland met een specifiek luik voor duurzame stedelijke ontwikkeling in de G4. Ook sinds die tijd wordt er gewerkt met stedelijke adviesgroepen, die zowel op programmaniveau als projectniveau de stedelijke programma-autoriteit adviseren. Deze adviesgroepen zijn breed samengesteld uit stakeholders uit de gekozen GTI gebieden uit het bedrijfsleven, onderwijs en namens andere relevante gremia. Extra aandacht zal hier zijn voor nog meer burgerparticipatie.

Code of Conduct on Partnership

Hierbij is de ‘Code of Conduct on Partnership’ (Verordening (EU) Nr. 240/2014) in acht genomen. Hier wordt op de volgende manier invulling aangegeven:

- Er wordt transparantie betracht over welke partners zijn geconsulteerd in de voorbereiding (zie de aparte bijlage in de RIS3 en dit hoofdstuk van het EFRO-programma) en in de uitvoering (website van Kansen voor West II en de toekomstige website voor het EFRO-programma 2021-2027).
- Partners zijn voorzien van voldoende informatie en hebben voldoende tijd gehad om te reageren in de consultatie.
- Partners zijn in alle fasen betrokken: programmavoorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie.
- Ondersteuning van ‘capacity building’ van partners: in de RIS3 en in het EFRO-programma is geconstateerd dat West-Nederland beschikt over een sterke ‘innovatie-infrastructuur’ en samenwerkingsverbanden, door de oprichting van de ROM’s in alle 4 de provincies is dit de afgelopen jaren erg versterkt. Partners zijn ook in de afgelopen programmaperiode via het Comité van Toezicht, de Stedelijke adviesgroepen en de deskundigencommissie goed in staat gebleken om een bijdrage te leveren aan de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma. Er wordt dan ook weinig aanleiding gezien om aan ‘capacity building’ in brede zin te doen. Wel zet de MA met haar steunpunten in op gerichte ondersteuning van potentiële aanvragers, onder andere waar het nieuwe doelgroepen betreft (o.a. Burgercoöperaties en andere partijen in het ‘maatschappelijk middenveld’). Dit gebeurt door middel van informatiebijeenkomsten, workshops, events, online voorlichting en andere communicatiemiddelen (zie ook hoofdstuk 7).
- Platforms om te leren en goede praktijken uit te wisselen: naast de deskundigencommissie wordt ook een groep ‘ervaringsdeskundigen’ (aanvragers uit de afgelopen programmaperiode) regelmatig informeel geraadpleegd bij aanvang van de programmaperiode 2021-2027 en gedurende de uitvoering en wordt het permanente klanttevredenheidsonderzoek onder alle begunstigden voortgezet.

7. Communicatie en zichtbaarheid

Inleiding

De kerngedachte van de communicatiestrategie van Kansen voor West is dat we steeds stilstaan bij de vraag hoe we de meest gewenste projecten krijgen, hoe de relatie met (potentiële) subsidieaanvragers en -ontvangers soepel verloopt en wat Kansen voor West bijdraagt aan een goede naam voor Europa en de Fondsen.

Communicatiedoelstellingen

- Bekendheid van het OP zodat onze doelgroepen ons makkelijk kunnen vinden.
- Werven van 'gewenste projecten'.
- Laagdrempelige toegang tot de subsidiemogelijkheden
- Begrijpelijke verantwoordingsverplichtingen
- Vertrouwen van begunstigden en stakeholders.
- Zichtbaarheid van de resultaten en effecten

Doelgroepen

We richten ons op twee hoofddoelgroepen.

1. Begunstigden en potentiële begunstigden
 - MKB, samenwerkingsverbanden van ondernemers, kennisinstellingen, intermediairs en overheden
2. Stakeholders
 - samenwerkende overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers

(Potentiële) begunstigden

Bij contacten met het MKB is vaak een intermediair betrokken (subsidieadviseur of facilitator). Daarnaast zijn groepen MKB'ers verenigd in een netwerk. Het is zaak de belangrijkste netwerken in kaart te brengen, een relatie mee op te bouwen en met elkaars activiteiten mee te liften. Bij iedere call of openstelling is er een strak, gericht communicatie traject gericht op:

- Informeren en adviseren over subsidiemogelijkheden en projectadministratie
- Transparantie bieden m.b.t. beleid, processen en besluitvorming
- Enthousiasmeren om een aanvraag in te dienen en ervaringen & resultaten te delen.

Stakeholders

Stakeholders hebben belang bij, of invloed op het slagen van het OP. Via de bestaande boards zetten we in op het Entrepreneurial Discovery Proces (EDP).

Communicatiedoelstellingen

- Informeren over- en betrekken bij besluitvorming
- Informeren over voortgang, resultaten en meerwaarde van het programma
- Geïnformeerd worden over relevante onderwerpen van de stakeholders

Kansen voor West en het brede publiek

Communicatie met het brede publiek is geen hoofddoel, maar wel een verplichting. Daarom werken de fondsen samen aan slimme communicatie-oplossingen.

Daarnaast bieden de strategische projecten kansen. Enerzijds voor landsdeeloverstijgende samenwerking. Maar ook omdat deze projecten expliciet de verplichting hebben acties richting het brede publiek te organiseren. Inzet van de communicatiekanalen van de MA's én van de begunstigde maken de boodschap krachtiger. Storytelling is een heel geschikte manier om het belang van deze innovaties op een begrijpelijke manier te delen. Voor niet-strategische projecten ontwikkelen we een tool-box.

Communicatiedoelstellingen

- Bijdragen aan een positief imago van Europese programma's
- Informeren over resultaten en effecten van Europees geld

MKB

Communicatiekanalen

Kansen voor West kiest voor een online- en cross mediale aanpak.

Programmawebste

De website van Kansen voor West is de basis van alle informatie. Alle communicatiemiddelen verwijzen daarnaar. De informatie op de website is snel vindbaar voor aanvragers, begunstigten en intermediairs. (Strategische)projecten zijn goed zichtbaar. De website is binnen 6 maanden na goedkeuring van het Programma online en voldoet aan de Europese richtlijnen.

Social Media

We bouwen aan ons netwerk op LinkedIn, omdat dit zakelijk het meest gebruikt wordt. Daarnaast gebruiken we Twitter en Facebook om aan te sluiten bij europaomdehoek.nl.

MKB

8. Gebruik van eenheidskosten, vaste bedragen, vaste percentages en financiering die geen verband houdt met kosten

Vereenvoudigd tarief loonkosten

APPENDIX 1

Appendix 1: Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates ⁶

Template for submitting data for the consideration of the Commission (Article 88)

Date of submitting the proposal

Current version

A. Summary of the main elements

Priority	Fund	Specific objective	Category of region	Estimated proportion of the total financial allocation within the priority to which the SCO will be applied in %	Type(s) of operation covered	Indicator or triggering reimbursement	Unit of measurement for the indicator triggering reimbursement	Type of SCO (standard scale of unit costs, lump sums or flat rates)	Amount (in EUR) or percentage (in case of flat rates) of the SCO
----------	------	--------------------	--------------------	--	------------------------------	---------------------------------------	--	---	--

⁶ The Council's partial mandate changed the title of the appendix, linked to CPR Block 6

					Code ⁷	Description	C o d e ⁸	D e s c r i p t i o n			
1-2-5	EFR O	Allen uit OP	Meer ontwikkel den Tranistie	70%	Alle codes opgeno men in het OP	Operations in ERDF West NL containing hours of employees of the projectpartners implementing the operations within the program. All operations within the program containing personell costs of projectpartners are development projects on innovation; sustainability and the labour market where historical data confirm a steady mean hourly rate of personell of the project partners (mainly higher educated).	N o t a p p l i c a b l e		Amount of hours	Standard scal of unit cost	€ 55

⁷ This refers to the code for the intervention field dimension in Table 1 of Annex I CPR

⁸ This refers to the code of a common indicator, if applicable

B. Details by type of operation (to be completed for every type of operation)

Did the managing authority receive support from an external company to set out the simplified costs below?

If so, please specify which external company :

No – Name of external company

<p>1.1. Description of the operation type including the timeline for implementation⁹</p>	<p>Operations in ERDF West NL containing hours of employees of the projectpartners implementing the operations within the program. All operations within the program containing personell costs of projectpartners are development projects on innovation; sustainability and the labour market where historical data confirm a steady mean hourly rate of personell of the project partners (mainly higher educated). All projects are of an innovative and developing kind, there ar no standard outlined activities which require low qualified labour forces. For all operations scientific or high education levels are required. So in the different types of projects the same levels of salaries are required. Most projects are taking 3 -5 years of implementation, it are development projects.</p>
<p>1.2 Priority /specific objective</p>	<p>All Priorities (1-2-5)- Alle prioriteiten.</p>
<p>1.3 Indicator triggering reimbursement¹⁰</p>	<p>1. Amount of hours registrated and approved (aantal uren per persoon dat aan het project is besteed geregistreerd door de persoon en geautoriseerd) 2. Werkgeversverklaring</p>
<p>1.4 Unit of measurement for the indicator triggering reimbursement</p>	<p>Aantal uren (amount of hours approved and registrated)</p>
<p>1.5 Standard scale of unit cost, lump sum or flat rate</p>	<p>Standard Scale of Unit Cost</p>

⁹ Envisaged starting date of the selection of operations and envisaged final date of their completion (ref. Article 57(6))

¹⁰ For operations encompassing several simplified cost options covering different categories of costs, different projects or successive phases of an operation, the fields 1.3 to 1.11 need to be filled in for each indicator

1.6 Amount per unit of measurement or percentage (for flat rates) of the SCO	€55 per uur.
1.7 Categories of costs covered by the unit cost, lump sum or flat rate	Alleen de loonkosten begunstigen/projectpartners.
1.8 Do these categories of costs cover all eligible expenditure for the operation? (Y/N)	Nee, alleen de loonkosten van de projectpartners. Andere kosten niet (kosten derden; grondkosten; bijdrage in natura; afschrijvingskosten). Wel zouden deze dan via de flat rate van 40% op de loonkosten kunnen worden toegevoegd, indien proportioneel.
1.9 Adjustment(s) method ¹¹	Every half year
11.10 Verification of the achievement of the units [delivered] - describe what document(s)/ system will be used to verify the achievement of the units delivered -describe what will be checked and by whom during management verifications - describe what arrangements will be made to collect and store the relevant data/documents	Time sheets; tijdig geautoriseerde urenstaten of werkgeversverklaringen. De 1st level controller van de MA zal elk half jaar op basis van een controlemethodiek de onderliggende documenten controleren. Dat zijn urenregistraties, geautoriseerd en betrekking hebben op het project. Deze controles vonden ook al de vorige programmaperiodes plaats. Een alternatief document voor de urenregistraties is een werkgeversverklaring. Elk half jaar ontvangt de MA in het online systeem alle data (alle uren die door alle medewerkers per partner in het project zijn gemaakt). De AA doet uiteraard op basis van de steekproefmethodiek conform de richtlijn van de EC jaarlijks een steek in de massa voor projectaudits. Deze methode is niet nieuw en wordt al decennia lang toegepast. Het enige nieuwe is het standaardtarief.

¹¹ If applicable, indicate the frequency and timing of the adjustment and a clear reference to a specific indicator (including a link to the website where this indicator is published, if applicable)

1.11 Possible perverse incentives, mitigating measures ¹² and the estimated level of risk (high/medium/low)	Pervers gebruik van het standaardtarief wordt niet verwacht. Het is lager dan gemiddelde tarieven in nationale regelingen. Het risico op matching bij deelname aan diverse projecten blijft gelijk aan de huidige methodiek uit de periode 2014-2020 en zal gemitigeerd worden door extra controles conform het fraude assesment en aftopping van 1720 uur en door eigen verklaringen mbt deelname aan meer projecten tegelijk door dezelfde persoon. Er zijn ook aanpassingen in het geautomatiseerde systeem voorzien voor data-analyse van personen over de programma's heen.
1.12 Total amount (national and EU) expected to be reimbursed by the Commission on this basis	Ca. 50% van het totale programmabudget (in 2014-2020 was 56% loonkosten, waarvan 83m 5% niet IKS). Zie bijlage.

C: Calculation of the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates

Source of data used to calculate the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates (who produced, collected and recorded the data; where the data are stored; cut-off dates; validation, etc.).

Historische data van alle 4 de OP's in Nederland uit de periode 2014-2020

1. Please specify why the proposed method and calculation **based on Article 88(2)** is relevant to the type of operation.

Het merendeel van de kosten zijn ontwikkelkosten van hoger opgeleid personeel van de projectpartners. Een standaardtarief voorkomt veel administratieve lasten, privacy problemen en controledruk. Resultaat is vereenvoudiging.

¹² Are there any potential negative implications on the quality of the supported operations and, if so, what measures (e.g. quality assurance) will be taken to offset this risk?

2. Please specify how the calculations were made, in particular including any assumptions made in terms of quality or quantities. Where relevant, statistical evidence and benchmarks should be used and, **if requested, provided** in a format that is usable by the Commission.

De basis vormen de data van alle uurtarieven uit de programmaperiode 2014-2020 van alle 4 de Nederlandse OP's. Een uitgebreide analyse en berekening is toegevoegd als bijlage bij deze appendix.

3. Please explain how you have ensured that only eligible expenditure was included in the calculation of the standard scale of unit cost, lump sum or flat rate.

Er zijn uitsluitend subsidiabele tarieven van loonkosten gebruikt voor de berekening.

4. Assessment of the audit authority(ies) of the calculation methodology and amounts and the arrangements to ensure the verification, quality, collection and storage of data.

Volgt

De andere 4 sco's moeten nog toegevoegd.

9. SMB Verklaring

Management Autoriteit Operationeel programma West voor EFRO 2021-2027
T.a.v. de heer R.G.H.J. van Raak
rghj.vanraak@rotterdam.nl

Parallelweg 1
Postbus 843
3100 AV Schiedam
T 010 - 246 80 00
F 010 - 246 82 83
E info@dcmr.nl
W www.dcmr.nl

Ons kenmerk	Uw kenmerk	Datum
9999195682_9999872715	-	26 oktober 2020
Contact	Afdeling	Bijlagen
info@dcmr.nl	Reguleren en Advies	-

Onderwerp
Beoordeling m.e.r.plicht operationeel programma voor EFRO 2021-2027

Geachte heer van Raak,

Op 8 oktober 2020 heeft u advies gevraagd over de mogelijke m.e.r.-plicht voor het Operationeel Programma (OP) voor EFRO 2021-2027.

Conclusie

Op basis van de informatie zoals opgenomen in het OP voor EFRO 2021-2027 is te constateren dat het OP niet m.e.r.-(beoordelings)plichtig is.

Toelichting

Het OP voor EFRO 2021-2027 is een subsidieprogramma om de regionale economie een impuls te geven. Een dergelijk programma zoals het OP voor EFRO 2021-2027 staat niet benoemd in kolom 3 van het Besluit m.e.r., als mogelijk planm.e.r.-plichtig plan. Daarnaast worden 'financiële programma's' op basis van de Europese richtlijn ook uitgesloten ten aanzien van de m.e.r.-(beoordelings)plicht (art. 8 van de Strategische Milieubeoordelingsrichtlijn, 2001/42/EC). Op basis hiervan kan dan ook geconcludeerd worden dat het OP voor EFRO 2021-2027 niet m.e.r.-(beoordelings)plichtig is.

Bij toekomstige besluitvorming over de projecten die opgenomen zijn in het programma kan een m.e.r.-(beoordelings)plicht mogelijk wel aan de orde zijn. Dit dient in het kader van het betreffende project te worden beoordeeld.

Ik hoop u zo voldoende geïnformeerd te hebben.

Blad 1 van 2

Ons kenmerk
9999195682_9999872715

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
namens dezen,
bureauhoofd afdeling Reguleren en Advies

dr. A.M. Langezaal

Omdat we dit document digitaal vaststellen, staat er geen handtekening in.

Kopie verstuurd aan:

fp.netten@pzh.nl